

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ АРМІЇ, КОНВЕРСІЇ ТА РОЗЗБРОЄННЯ
CENTER FOR ARMY CONVERSION AND DISARMAMENT STUDIES

31 жовтня 2019

ВИКЛИКИ І РИЗИКИ

Безпековий огляд ЦДАКР № 20 (131)

Адреса: Вул. Іллінська, 10, офіс 5, Київ, 04070
тел.: +38 (044) 425-42-10
www.cacds.org.ua

Безпековий огляд «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР, www.cacds.org.ua) здійснюється аналітиками ЦДАКР за підтримки банку «Аркада». Для підготовки оглядів залучаються відомі експерти, дипломати, військові фахівці та спеціалісти усіх відомств, що працюють у безпековому середовищі України.

Метою публікацій Безпекового огляду «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» є оперативне та аналітичне інформування зацікавлених профільних структур, ЗМІ та громадян, що цікавляться актуальними проблемами безпеки України.

Кожний огляд присвячений короткому періоду (1 – 2 тижні), та містить експертні думки, які можуть не збігатися з офіційною позицією української влади.

@2014 Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння
У разі цитування обов'язкове посилання на ЦДАКР

Редакційна колегія:

Бадрак В.В. – головний редактор, директор ЦДАКР

Копчак В.І. – відповідальний секретар, заступник директора ЦДАКР

Самусь М.М. – заступник директора ЦДАКР з міжнародних питань

Члени Редакційної колегії:

Бондарчук С.В. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, генеральний директор ДК «Укрспецекспорт» (2005-2010 рр.)

Згурець С.Г. – головний редактор журналу «Експорт озупия и оборонный комплекс Украины», директор інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Кабаненко І.В. – президент Української агенції з перспективних науково-технічних розробок UA.RPA, заступник міністра оборони України (2014), перший заступник начальника Генерального штабу ЗС України (2012-2013), адмірал ВМСУ

Конопльов С.Л. – директор Гарвардської програми з чорноморської безпеки та програми з безпеки США-Росія і США-Південна Азія, член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Литвиненко О.В. – директор Національного інституту стратегічних досліджень, заступник секретаря РНБОУ (2014 - 2019)

Міхненко А.В. – головний редактор журналу «Ukrainian Defense Review»

Паливода К.В. – голова правління банку «Аркада», член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Поляков Л.І. – голова Експертної Ради ЦДАКР, перший заступник міністра оборони України (2005 – 2007 рр.), заступник міністра оборони України (2014 р.)

Рябих В.О. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, директор з розвитку інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Щербак Ю.М. – письменник та громадський діяч, Надзвичайний і Повноважний Посол України в США (1994 - 1998 рр.), міністр охорони навколишнього середовища (1991 - 1992)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ
ОЦІНКИ

У ДЗЕРКАЛІ
ЕКСПЕРТНОЇ
ДУМКИ

АНАЛІТИЧНІ
РОЗРОБКИ

Ключові виклики і ризики у сфері безпеки і оборони у другій половині жовтня 2019 року – аналіз Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

Військово-технічне співробітництво Україна – США як інструмент усунення РФ з ринку ОВТ

Парламентський контроль за діяльністю спеціальних служб: іноземний та національний досвід, висновки для України

Вакуум безопасности на Южном Кавказе: «проигрыш» или «поражение»

Россия с партнёрами: военные учения на два фронта. Часть 2

Ключові виклики і ризики у сфері безпеки і оборони у другій половині жовтня 2019 року – аналіз Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

Валентин Бадрак,
директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

Ключовим країнам Європи «замирення» України з Росією будь-якою ціною більш важливе, ніж реальні інтереси України

Розведення військ на лінії зіткнення з російськими угрупованнями, проблематичне спілкування із ветеранами, проведення актів протесту «капітуляції», а також продовження сумнівних призначень у секторі безпеки і оборони – усе це знову породило напруження у структурах влади та у суспільстві, і звісно, загострило безпекову ситуацію. А ще, як це було вже чимало разів, змістило центр тяжіння ризиків в середину самої України. Навіть, можна сказати, в середину влади.

Безумовно, Кремль пильно слідкує за ситуацією, а хвалебне висловлення головного агресора Росії Путіна щодо «вірності» проведення розведення, багато хто (ймовір-

но, небезпідставно) вважає досягненням Москви у питанні Києва примусу до бажаних компромісів. Показово, що через декілька днів (у момент найбільш гарячого обговорення у суспільстві різкого діалогу президента Зеленського з ветеранами у Золотому) Путін висловився ще більш відверто, заявивши, що Зеленський «не схожий на націоналіста». Що у перекладі на звичайну мову може означати в уявленні хазяїна Кремля: «може проігнорувати національні інтереси». Деяко негативно «підіграла» тут й канцлер Німеччини у телефонній розмові з президентом України. Згідно з прес-службою Офісу президента, Ангела Меркель привітала початок розведення сил

Путіну найбільш важливим у ситуації з розведенням військ під обстрілами є навіть не утворення самого напруження між владою та суспільством, а виявлення, наскільки міцною є сама українська влада, та, ймовірно, наскільки готовий президент України слухатися наполегливих порад західноєвропейських лідерів

та засобів у Золотому». І у такий спосіб мимоволі підтвердила, що ключовим країнам Європи «замирення» України з Росією будь-якою ціною більш важливе, ніж реальні інтереси України.

Ключовим тестом України виявилася відсутність припинення вогню з боку російського угруповання, що виглядає перевіркою Кремлем витримки української влади та «життестійкості» за умов напруженого дискурсу із активною частиною суспільства. Здається, Путіну найбільш важливим у ситуації з розведенням військ під обстрілами є навіть не утворення самого напруження між владою та суспільством, а виявлення, наскільки міцною є сама українська влада, та, ймовірно, наскільки готовий президент України слухатися наполегливих порад західноєвропейських лідерів.

Не зайвим тут будуть згадування так званих сил опору владі, яких насправді поки що небагато. Учасники акції «Ні – капітуляції» тут обмежилися висловленням власної позиції 29 жовтня: «Не було жодного дня тиші, злочинно відводити війська зараз, - добровольці не планують іти з Золотого. Уся зброя, яке зараз є у добровольців, легальна і зареєстрована, зберігається відповідно до закону. Відповідно до Конституції, ми маємо право перебувати в будь-якій точці України, не порушуючи закон. Також ми маємо

право захищати територіальну цілісність України». Насправді, ця заява є чітким нагадування про необхідність нарешті чітко визначити питання із територіальною обороною – як на законодавчому, так і на практичному рівнях.

Чи не вперше суспільство почуло позицію «Голосу»: «У ситуації, коли ворог обстрілює українські позиції, відведення військ неприпустиме. Цей крок не дає нічого, крім виконання мінських угод, які давно застаріли і не мають жодного значення» (заява лідера партії «Голос» Святослава Вакарчука 29 жовтня).

У цій ситуації оглядачі випустили з поля зору сам факт та доцільність поїздки президента до Золотого. Так, за оцінками Леоніда Полякова, голови Експертної ради ЦДАКР, а раніше першого заступника міністра оборони України (2005 - 2008 рр.), заступника міністра оборони України (2014 р.), «поїздка Зеленського в Золоте - це велика емоційна помилка». «Не справа глави держави, Верховного Головнокомандувача у супроводі НГШ закривати власним тілом усі кризові ситуації. А для чого тоді нам міністр внутрішніх справ Аваков? А для чого нам тоді Секретар РНБОУ Данилов? Один з Харкова, інший - з Луганська... І повноваженнями не обділені...», - слушно зазначив експерт на своїй сторінці у ФБ, додавши, що «це трохи нага-

Отже слід визнати, що внаслідок низки сумнівних рішень у сфері безпеки (включно розведення сил), негативно сприйнятих експертним середовищем кадрових призначень та загалом повільних дій у сфері посилення оборонного потенціалу країни команда президента Зеленського втрачає рівень довіри з боку фахових кіл. В разі продовження реалізації такої стратегії на черзі прогнозоване зниження рейтингу у суспільстві в цілому

За часів новітньої історії України такий рівень конфронтації всередині НАТО відбувається вперше

дує Муженка, який улітку 2014 року декілька місяців суміщав посади начальника ГШ і керівника АТО... З цього вийшов Іловайськ...».

Отже слід визнати, що внаслідок низки сумнівних рішень у сфері безпеки (включно розведення сил), негативно сприйнятих експертним середовищем кадрових призначень та загалом повільних дій у сфері посилення оборонного потенціалу країни команда президента Зеленського втрачає рівень довіри з боку фахових кіл. В разі продовження реалізації такої стратегії на черзі прогнозоване зниження рейтингу у суспільстві в цілому.

Військова небезпека для України. Оцінка стану

Ймовірність війни проти України з боку Росії з часом не зменшується. При цьому негативного забарвлення додає суттєве погіршення геополітичної обстановки навколо України. Зокрема, безпрецедентна мілітаризація по периметру самої України — Польщі, Білорусі, Туреччини. А також приклади успішного застосування нових, відносно недорогих технологій, наприклад, атака дронів у Саудівській Аравії викликала нафтову кризу в країні, яка одразу вдвічі скоротила видобуток коштовної рідини.

Але ще більшу небезпеку несе для України зростання протиріч всередині НАТО, де вже з'явилися

ознаки того, що блок стоїть на межі розколу. Так, 22 жовтня мала місце безпрецедентна заява: держсекретар США Майк Помпео зазначив, що президент Сполучених Штатів Дональд Трамп готовий до застосування військової сили проти Туреччини «у разі необхідності». Слід наголосити, що за часів новітньої історії України такий рівень конфронтації всередині НАТО відбувається вперше.

На тлі натівських червоточин продовжує загострюватися риторика у дискурсі між Заходом та Росією із союзниками по ОДКБ. Зокрема, слід звернути увагу на інтерв'ю польському телеканалу tvn24.pl 22 жовтня колишнього командувача СВ США в Європі генерала Бена Ходжеса. Він заявив, що як колишній воєначальник, вважає, що саме масштаби організації тилового забезпечення свідчить про підготовку військ до війни. «Коли я командував сухопутними військами США в Європі і чув про небезпеку великих російських військових навчань, то питав, чи розгортають вони польовий шпиталь. І якщо відповідь була негативною, то це означало, що не готується нічого серйозного, а це тільки маневри. Але якби здійснювалося всебічне тилове забезпечення, необхідне для проведення тривалої військової операції, це привернуло б мою увагу», - пояснив Ходжес. Тому, на думку колишнього командувача

У площині міжнародної політики слід передусім відзначити досить вдалий пошук Кремлем союзників або колаборантів у євроатлантичному таборі, що на тлі зростання проблем у внутрішній політиці України набуває більшої небезпеки, ніж це може здаватися на перший погляд

СВ США в Європі, домовленість Вашингтона і Варшави на даному етапі про розширення військової інфраструктури, розміщення додаткових американських командувань та підрозділів тилового забезпечення в Польщі - це важливіше, ніж перекидання додаткових бойових частин і з'єднань. Так як, «в разі загрози вся складна для будівництва інфраструктура буде готова, а війська зможуть прибути дуже легко». Слід нагадати, що згідно з документами, підписаними президентами США і Польщі у вересні цього року, чисельність американського контингенту в Польщі збільшуватиметься з 4,5 тис. до 5,5 тис. військовослужбовців.

Відповідно, 23 жовтня президент Білорусі Олександр Лукашенко доручив держсекретарю Радбезу та міністру оборони розробити та у самий найближчий час представити йому план заходів щодо адекватного реагування на дії, пов'язані з розміщенням в Литві в безпосередній близькості біля кордону з Білоруссю бронетанкової техніки і контингенту збройних сил США. Пізніше Лукашенко похизувався, що білоруські десантники впорються із прибалтійськими танками.

Отже, перетворення території України на ТВД збройного конфлікту є реалізацією досить простої формули з боку вороже налаштованої Росії. Недооцінювати цього неможливо. Тим більше, що

розраховувати Київ може виключно на власні сили.

Показово, що 31 жовтня президент Зеленський підтвердив бажання отримати ПДЧ в НАТО. Заяву президент України зробив на спільній конференції із генеральним секретарем НАТО у Києві. Також Зеленський проголосив перехід на новий формат у практичній співпраці між Україною та НАТО. Ця невеличка подія є черговим заповненням, після якого фахівці чекають конкретних кроків, спрямованих на зміцнення оборонного потенціалу.

Ризики для України на міжнародній арені

У площині міжнародної політики слід передусім відзначити досить вдалий пошук Кремлем союзників або колаборантів у євроатлантичному таборі, що на тлі зростання проблем у внутрішній політиці України набуває більшої небезпеки, ніж це може здаватися на перший погляд.

Незважаючи на заяву генерального секретаря НАТО Йенса Столтенберга у Києві (31 жовтня) про те, що Альянс ніколи не визнає незаконну анексію Криму Росією, напередодні президент Чехії Мілош Земан під час урочистого прийому в Празькому граді заявив про те, що Крим є частиною Російської Федерації. При цьому, згідно з повідомленням Denik N, Земан по-

Можна вчергове констатувати розбіжності та відсутність консенсусу всередині НАТО відносно найважливіших геополітичних питань. А також здатність Кремля розхитувати військово-політичний блок

спілкувався з представниками кримськотатарської маргінальної організації «Къырым бирлиги», яка відіграє важливу роль в пропагандистських ЗМІ Росії та висловлює підтримку Москві на противагу меджлісу кримськотатарського народу (водночас, вона не визнана в Європейському союзі).

Варто нагадати, що найбільш резонансної риторики набуло погіршення відносин між США та Туреччиною, де дійшло до санкцій Вашингтону відносно Анкари. А у відповідь Міністерство закордонних справ Туреччини виступило із засудженням контрольованої демократії Палати представників Конгресу США, яка 29 жовтня схвалила проект санкцій проти Анкари у зв'язку з турецькою військовою операцією в Сирії та придбанням турками російських ЗРС С-400. При цьому слід звернути особливу увагу на те, що заява пролунала буквально через кілька годин після переговорів президентів Росії і Туреччини Володимира Путіна і Реджепа Тайєпа Ердогана, які обидва лідери охарактеризували як «тріумфальні».

Серед іншого, можна вчергове констатувати розбіжності та відсутність консенсусу всередині НАТО відносно найважливіших геополітичних питань. А також здатність Кремля розхитувати військово-політичний блок.

На цьому тлі невеликим позитивом стала категоричність Палати

представників Конгресу США щодо участі Росії в саміті G7. Попри просування цього питання особисто Трампом Палата односторонньо прийняла резолюцію проти запрошення Російської Федерації на саміти країн «Великої сімки». Важливо, що у контексті обговорення згадувалася й Україна, а у самій резолюції висловлено підтримку Україні та засуджено дії Москви. «Коли Росію після її агресивних дій в Україні виключили в 2014 році з G8, країни, які там залишилися, погодили ряд умов, які мають бути дотриманими для того, щоб Росії дозволили брати участь в майбутніх самітах G8. Росія не виконала жодної з цих умов і стала виявляти ще більшу агресію в Україні та підривати демократію в інших країнах, включаючи США», - заявив один із конгресменів.

Події і ризики

Варто тримати у об'єктиві уваги заяву глави Facebook Марка Цукерберга (22 жовтня) про те, що Росія, Китай і Іран роблять спроби втручання у майбутні вибори в США. За словами засновника Facebook, соцмережа готова протистояти спробам іноземного втручання в американські вибори 2020 року, але... «Ми продовжуємо спостерігати, що їхня тактика розвивається. Ці національні держави мають намір активно брати участь у майбутніх виборах. Зараз ми бачимо,

Фахівці IT-технологій у неформальних дискусіях переконують, що для України реагування на кібер-виклики, на потужні операції у соцмережах та протидія психологічно-контентним операціям (тобто, активним впливам через ЗМІ або інші носії інформації) є дуже проблематичним. Україна тут залишається вразливою та мусить вдатися до розробки спеціальних стратегій протидії

як Росія, Іран і Китай використовують все більш витончену тактику для втручання у вибори», - застеріг Цукерберг. При цьому він підкреслив, що Facebook раніше зміг запобігти спробі вплинути на вибори в різних країнах, в тому числі у Франції, Німеччині, Мексиці, Індії та Бразилії. «Те, що нам вдалося проактивно ідентифікувати і зняти їх, є сигналом того, що наші системи зараз набагато більш розвинені, ніж були раніше», - сказав Цукерберг. Але, у зв'язку з цим, наскільки вразливою є Україна. Фахівці IT-технологій у неформальних дискусіях переконують, що для України реагування на кібер-виклики, на потужні операції у соцмережах та протидія психологічно-контентним операціям (тобто, активним впливам через ЗМІ або інші носії інформації) є дуже проблематичним. Україна тут залишається вразливою та мусить вдатися до розробки спеціальних стратегій протидії.

Досить цікавим здається досвід об'єднання зусиль. Зокрема, 25 жовтня міністри оборони Хорватії, Угорщини, Словаччини та Словенії підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо створення регіонального командування спеціальних операцій (R-SOCC). Задля більш ефективного використання своїх спецпідрозділів. Серед іншого, планується, що R-SOCC набуде початкових функціональних мож-

ливостей у січні 2021 року, і очікується, що він буде повністю функціонувати до грудня 2024 року. Передбачається, що командування дасть змогу кожній країні використовувати свої власні внески окремо, але користуватися вигодою від інтегрованої структури R-SOCC після активації для розгортання. «Оскільки Спеціальні оперативні сили є надзвичайно універсальним інструментом у сучасному конфлікті, ця церемонія підписання робить важливий крок до зміцнення спеціальних сил у регіоні та посилення співпраці та взаємодії в Альянсі», - висловився у зв'язку з подією заступник генсекретаря НАТО Мірча Джоане.

Ще однією подією, вкрай важливою для України, стало ознайомлення з деякими особливостями світогляду президента США Трампа. Зокрема, згідно із повідомленням The New York Times, для Трампа «Україна була ворогом, а не союзником». Видання вказує, що згідно із твердженнями людей, знайомих з даними розслідування Палати представників з приводу імпичменту президента США, Трамп вважає Східноєвропейського союзника, тобто Україну, а не Росію, відповідальним за втручання у вибори 2016 року, розслідуванням якого займався спеціальний прокурор Роберт Мюллер. Так, свідчення у справі про імпичмент, які тривають вже п'ятий тиждень, вказують на

Країни, які мають зони конфлікту чи суперництво із іншими гравцями міжнародної арени, активно нарощують високотехнологічні бойові спроможності

те, що дехто в адміністрації вважав проблемою погляди Трампа на Україну. Кілька свідків говорили, що Трамп повторював теорію змови, яку до того поширював Джуліані. Згідно з нею, фірма CrowdStrike, яку найняла Демократична партія для проведення розслідування щодо хакерських атак на її сервери електронної пошти в 2016 році, була пов'язана саме з Україною. CrowdStrike виявила в липні 2016-го, що російські агенти зламали мережу партії і викрали електронні листи, які потім були опубліковані на сайті WikiLeaks. Таке викривлення інформації може бути пов'язане із роботою російських спецслужб або керованих ними політичних лобістів. З іншого боку, такі дані важливо брати до уваги при реалізації стратегії розвитку двосторонніх відносин.

Вагомою здається також повідомлення, що Індія розпочала розробку власної гіперзвукової ракети. 23 жовтня було заявлено через ЗМІ, що у разі успіху Індія стане четвертою країною світу, яка володіє гіперзвуковим озброєнням – зараз такі ракети є в наявності у Росії, США та Китаю. Нині проект на стадії підготовки документації та споруди аеродинамічного тунелю, де будуть проходити випробування ракети. Симптоматичність інформації передусім у тому, що країни, які мають зони конфлікту чи суперництво із іншими гравцями

міжнародної арени, активно нарощують високотехнологічні бойові спроможності. При цьому витрати практично не беруться до уваги, наріжним каменем залишається результат. При цьому досить цікаво, що навіть Військово-повітряні сили США уклали у квітні ц.р. договір з компанією-виробником озброєння Lockheed Martin на створення гіперзвукової зброї далекого радіусу дії, виділивши на це 928 мільйонів доларів. А голова Стратегічного командування ЗС США генерал Джон Хайт заявив, що Америці сьогодні нічого протиставити гіперзвуковій зброї, яку розроблено у Росії та Китаї. Як пояснив військовий, гіперзвукова ракета - це система, яка спочатку веде себе як балістична, і вам здається, що це балістична ракета, але потім вона змінює траєкторію і нагадує вже більше крилату ракету або літак.

Початок законодавчої трансформації у секторі безпеки і оборони України. Перебіг подій

30 жовтня стало відомо, у парламенті зареєструють революційний законопроект про закупівлі в оборонній сфері. Зокрема, заявлено про намір змінити правила, які були створені при президентській каденції Віктора Януковича та залишалися незмінними протягом усього терміну президентства Петра Порошенка. Деякі фахівці на-

зивають документ «революційним законопроектом», хоча насправді такий закон лише має повернути можливості ОПК і збалансувати відповідальність замовників і виконавців. В тому числі, розв'язати питання докорінних змін підходів до ціноутворення, контролю якості та взаєминам замовників і виробників військової техніки. Серед іншого, фахівці повідомляють, що проектом закону передбачено формування зведеного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення на трирічний період, що має значно спростити планування виробництва. А також розділення усі оборонні закупівлі на відкриту і закриті частини (в закриті включити контракти, інформація про яких становлять державну таємницю). Також заплановано скасування застарілої системи ціноутворення з обов'язковим використанням розрахунково-калькуляційних матеріалів (РКМ). Як зазначив на сайті UAinfo пише Мустафа Найєм, серед критичних питань залишаються дискусії щодо: усунення нерівних умов для національних та іноземних виробників озброєнь і військової техніки, яка може привести до знищення вітчизняного військово-промислового комплексу; неутручання замовників в виробничу і господарську діяльність виробників оборонної продукції; неутручання замовників військової про-

дукції в процес відбору та залучення співвиконавців і субпідрядників оборонних контрактів.

Також 22 жовтня було публічно представлено проект нової редакції Закону про СБУ. У своєму виступі голова СБУ Іван Баканов зазначив, що Служба безпеки України «неповоротка, інертна і технологічно відстала». Додавши, що «замість обслуговування політичних еліт і тиску на бізнес, Служба має стати мобільною, високотехнологічною і проактивною. СБУ попереджатиме ризики, а не констатуватиме їх». Сама подія вже названа фахівцями непересічною, а сам проект ЗУ оцінений фахівцями досить високо. Водночас, експертами було названо й низку недоліків. Ключовим з яких той, що ЗУ повністю не перетворить СБУ на спецслужбу, а залишить низку функцій правоохоронного органу. Також, критика лунала щодо парламентського контролю за діяльністю СБУ, та відносно дуже повільного скорочення персоналу (до 15 тис. осіб, але аж до 2027 року). Водночас, більшість фахівців погоджується, що проведення реформи з одночасним збереженням максимальної ефективності для протидії розвідувально-підривному, диверсійним, терористичним, інформаційним, кібернетичним та іншим загрозам національній безпеці є найбільш відповідальним завданням. «За підтримки суспільства ми

можемо успішно реформуватися. Це буде потужним чинником посилення безпеки держави загалом», – запевнив голова СБУ.

У ході дискусії експерти підтримали основні напрямки реформування СБУ та озвучили низку профе-

сійних порад. Голова СБУ заявив, що дані рекомендації обов'язково будуть опрацьовані під час підготовки остаточної редакції законопроекту.

Захід був організований Національним інститутом стратегічних досліджень.

Військово-технічне співробітництво Україна – США як інструмент усунення РФ з ринку ОВТ

*Віталій Бегма,
доктор економічних наук, доцент,
Шемаєв В.М.,
доктор військових наук, професор,
радники Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння*

Військово-технічне співробітництво (ВТС) України з іншими країнами стає визначальним фактором забезпечення національної безпеки і оборони держави, зокрема в політичній, військовій та економічній сферах. Це проявляється за наступними напрямками.

1. Оснащення ЗСУ та інших складових сил оборони. Оборонна промисловість України може самостійно виробляти за замкненим циклом тільки 8-10% ОВТ, необхідних для технічного оснащення ЗС та інших складових сил оборони України. Тому ВТС є важливим фактором, що забезпечує оснащення ЗСУ, у тому числі і за рахунок імпорту готових ОВТ.

2. Реалізація національних проєктів виробництва ОВТ. Для реалізації національних проєктів виробництва ОВТ оборонній промисловості необхідна міжнародна кооперація, зокрема, в поставках комплектуючих, матеріалів та технологій. За рахунок імпорту окремих комплектуючих вирішуються питання реалізації національних проєктів з виробництва озброєнь, а також ремонту та модернізації існуючих ОВТ в рамках програм імпортозаміщення комплектуючих з країн СНД. Українські компанії імпортують окремі комплектуючі з багатьох країн НАТО та ЄС, наприклад, при реалізації таких проєктів як літаки Ан-178 та

При цьому зацікавленість, саме, США у виконанні запроваджених проти РФ санкцій та недопущення російської зброї у зони конфліктів через треті країни може стати потужним поштовхом для розвитку українсько-американського співробітництва у воєнно-технічній сфері.

Ан-132, бронетранспортери БТР-3Е, БПЛА тощо.

3. Експорт українського озброєння. Внутрішній ринок ОВТ для української оборонної промисловості дуже малий, тому в рамках ВТС необхідно забезпечити експорт як ОВТ, так і товарів подвійного використання. Наприклад, експорт танків «Оплот» та бронетранспортерів забезпечує розвиток бронетанкової промисловості. Традиційним ринком збуту української зброї залишається азійсько-тихоокеанський регіон. Разом з тим, з 2016 року значно активізовано співробітництво з країнами ЄС.

Слід зазначити, що агресія РФ проти України у 2014 році призвела не тільки до припинення україно-російського військово-технічного співробітництва, але й перевела Росію зі стану конкурента на ринку ОВТ в стан ворогів української держави, що неодмінно спонукало до пошуку нової моделі поведінки України на ринку ОВТ. Захоплення українських кораблів у міжнародних водах Чорного моря поблизу Керченської протоки ще раз довело необхідність запровадження більш рішучих кроків у протистоянні з агресором, у тому числі і на міжнародному ринку ОВТ. Тому нова політика України у сфері ВТС має полягати не тільки у завоюванні нових ринків збуту власної продукції та розширення промислової кооперації з країнами, що мають

передові технології, а й в активній протидії РФ з метою усунення її з міжнародних ринків ОВТ.

Враховуючи те, що і Україна і РФ працюють майже в одному сегменті продукції та послуг на вищезазначеному ринку, посунути з цього сегменту головного конкурента, можливо лише за умов підтримки з боку наших стратегічних партнерів та використання міжнародної політики санкцій проти РФ через її агресію проти України.

При цьому зацікавленість, саме, США у виконанні запроваджених проти РФ санкцій та недопущення російської зброї у зони конфліктів через треті країни може стати потужним поштовхом для розвитку українсько-американського співробітництва у воєнно-технічній сфері.

Чому така політика на ринку потрібна. Російсько-радянський сегмент глобального ринку зброї - це четверте по вартості джерело валютних надходжень РФ після експорту продукції нафтогазової промисловості, дорогоцінних металів та каміння, алюмінію та базових металів. Всі ці російські валютні сектори промисловості, за винятком золота, в тій чи іншій мірі є чіткими мішенями міжнародних санкцій. Жорсткі санкції діють також проти оборонної промисловості, але на відміну від інших секторів російської економіки вони мало зачіпають експорт. І

тому вважаються слабкими та неефективними.

Міжнародні обмеження не у виробничій, а саме в експортній сфері оборонної промисловості РФ переважно точкові. Вони не мають широкого галузевого охоплення та стратегічного довгострокового рішення. У підсумку, ефект від санкцій у цьому секторі мало відчутний. Бо РФ, яка в 1990-2000 роках узурпувала в інших республік більшість спільних оборонних технологій колишнього СРСР, продовжує утримувати значні сегменти глобального ринку озброєнь.

Попри санкції РФ, як і раніше, має змогу підживлювати своїм оборонним експортом автократичні режими по всьому світу. По ходу продовження глобальної експансії РФ намагається також втягувати в кооперацію країни Східної Європи, попри їх членство в НАТО. Оборонне машинобудування цих країн планується використати у майбутньому як важіль розхитування єдності Північноатлантичного альянсу. Збірка та редизайн військових літаків за російськими ліцензіями з метою їх експорту з Болгарії, Хорватії, Чехії та Словаччини - це основна верхівка айсбергу такого розколу Альянсу. Схожа ситуація складається і в електроніці, коли філії на Сході Європи дозволяють РФ обходити санкції.

Разом з монопольним домінуванням російських атомних техно-

логій в енергетиці Чехії, Угорщини та Болгарії, така присутність інтересів оборонної промисловості РФ у ЄС несе небезпеку як для інтересів України, так і для єдності в ЄС.

Так, для прикладу, в 2015-18 роках виникло ряд інцидентів між авіаремонтними фірмами Болгарії та Хорватії і українськими заводами з ремонту військових літаків в Одесі та Львові. Суперечка розгорнулася навколо ремонту та модернізації бойових літаків виробництва РФ і колишнього ССРСР для країн Африки та Азії. Конкуренти України виграли замовлення не за перевагами в ціні чи більш вищій якості технологій, а тому що авіазаводи із східних країн НАТО отримали з Москви проектну підтримку, підтримку російських дилерських мереж, комісіонерів та московської агентури в країнах-споживачах.

Нюанс цього інциденту полягає в тому, що провідні російські авіавиробники - "Сухой", "МіГ" та компанії-виробники гелікоптерів, знаходяться під санкціями, а от локалізовані у Східній Європі, Індії чи інших країнах виробництва місцевих прототипів російської техніки під санкції не підпадають. Ці країни у найближчому майбутньому Москва планує використовувати як шпарину для обходу санкцій.

У додаток до цього варто окремо акцентувати увагу на тому, що на відміну від України більшість

Враховуючи, що глибока модернізація військової техніки радянського і пострадянського виробництва поручі зі створенням нових зразків ОВТ є пріоритетним напрямом діяльності на вищезазначеному сегменті світового збройного ринку, саме промислова кооперація України з підприємствами США має стати основою для досягнення поставленої мети – витіснення з нього РФ.

держав-майданчиків закордонного збирання російської зброї, як Чехія чи Болгарія, не розірвали угоди з РФ про взаємну секретність та правила обігу оборонних технологій. З урахуванням цього нюансу зрозуміло, чому політики саме Чехії та Болгарії протягом десятиріч регулярно (а не спорадично, як в Угорщині) здійснюють випадки проти політики ЄС та НАТО.

Можна передбачити, що Москва і далі активно буде використовувати зарубіжні майданчики по збиранню російської зброї для обходу санкцій та посилення військово-технічних позицій РФ. Тому, регіональна політика Москви на сході ЄС потребує відповідного реагування з боку країн ЄС та НАТО, головною метою якого, паралельно з санкціями, має бути витіснення з ринку озброєнь російських оборонних компаній.

Враховуючи, що глибока модернізація військової техніки радянського і пострадянського виробництва поручі зі створенням нових зразків ОВТ є пріоритетним напрямом діяльності на вищезазначеному сегменті світового збройного ринку, саме промислова кооперація України з підприємствами США має стати основою для досягнення поставленої мети – витіснення з нього РФ.

На нашу думку, співпраця у традиційних галузях ОПК України, таких як, військово-транспортне

авіабудування, бронетанкова індустрія, морське корабле- та турбінобудування, ракетобудування, які переважно державні і не присутні на фондових ринках, потребує додаткової уваги з боку держави для залучення інвестицій та допомоги від США. Варіанти розвитку цих базових галузей досить ретельно вивчені у численних українських фахових дослідженнях.

Разом з тим, потребує уваги співпраця і в інших галузях, найбільш пріоритетними з яких, на нашу думку, є:

- стратегічні матеріали для оборонної промисловості та енергетики;
- електронна промисловість та комунікації.

Стратегічні матеріали для оборонної промисловості та енергетики.

США мають великий досвід державної політики у галузі накопичення резерву оборонних матеріалів. Є ще більший, гігантський досвід сталого контролю американської держави над джерелами їх видобутку в межах США та за кордоном. Україна, в свою чергу, займає перше місце в Європі по гірничим запасам лінійки рідкісних металів для електронної, оборонної та атомної промисловості із 9-12 товарних позицій. З них поки що Україною розробляються тільки 4-5 позицій - це руди урану, бору, цирконію, гаф-

нію та деяких інших. Тоді як гігантські українські запаси торію, літію, берилію та інших ще чекають на приватних інвесторів.

Українські уран, торій, титан, літій, берилій та цирконій повинні стати самим суттєвим об'єктом уваги з боку оборонної промисловості України та США, тому що без цих матеріалів індустрія не працює, а попит на них зростає. Крім того, прагнення контролю джерел цієї української сировини й надалі можуть стати підставою для чергової російської збройної агресії.

Постійна ескалація напруги на Азовському морі з боку РФ та загроза морської операції на азовському узбережжі пов'язана не тільки з бажанням агресора захопити порт Маріуполь, чи «пробити» коридор до Криму. Є ще одна причина - це розташовані в передмістях Маріуполя найбільші в Європі родовища рідкоземельної сировини для військової та атомної промисловості, які поки що не працюють. Це родовища Азовське та Мазурівське, які містять пісок торію. Значні родовища природного торію у РФ взагалі відсутні. І вона змушена займатися імпортом сировини цього матеріалу із Індії та інших джерел. З позиції зазначеного, окупувати український Маріуполь або хоча б його передмістя, це для РФ значно дешевший вихід.

До важливості сировинного сегменту оборонно-промислового

планування варто додати досвід Естонії. Дуже схожа з Маріуполем ситуація була в 2000-роках у російському естонському регіоні біля Нарви, який міг би стати метою гібридної агресії з боку РФ. Але належна політика естонської держави у сфері стратегічних матеріалів стала запобіжником такого розвитку подій. Працюючий біля Нарви в Силлямає найбільший у колишньому СРСР естонський виробник рідкісних металів Silmet зміг знайти власників з числа корпорацій США, професійних в цій справі. В іншому випадку, цей завод міг придбати офшорний капітал російського походження. І тоді російськомовний екстремізм у Нарві міг би отримати багату фінансову базу і мав для Естонії вже інші трагічні наслідки.

З огляду на вищевказане, саме забезпечення власної ресурсної бази має бути чи не головним пріоритетом оборонно-промислової співпраці України та США, використовуючи, при цьому, чітке розуміння інтересів США в галузі стратегічних матеріалів.

Не слід також забувати, що залежність РФ від України в галузі стратегічних матеріалів приречена зростати і без твердої інтеграції з США українські інтереси в цій сфері буде дуже важко відстоювати. Мета в тому щоб змусити росіян замість України імпортувати руду рідкісних металів для своєї обо-

ронної та атомної промисловості за тисячі кілометрів, наприклад з Індії чи Африки. Такий імпорт рано чи пізно зробить цілі сектори економіки РФ хронічно збитковими. Для цього треба добитись підтримки США, збільшити число працюючих родовищ, та досягти самих високих технологічних щаблів переробки українських стратегічних матеріалів і сировини.

Електронна промисловість та комунікації

У результаті багаторічної інтеграції з РФ в оборонно-промисловій сфері Україна технологічно відстала від більшості розвинутих глобальних військових експортерів. Але їй все ж вдалося зберегти більшість зі своїх спеціалізацій в галузі радіо- та оптоелектронного приладобудування. Збережені українські можливості в галузі серійного виробництва невеликі. Це, зокрема, випуск промислових лазерних комплексів мирного призначення в приватному секторі та елементів радіолокації, виробництво танкових та артилерійських прицілів низкою підприємств тощо. У галузі розробки та проектування, це системи надвисоких радіочастот та розробка станцій радіоелектронної розвідки, серійне виробництво яких заводом “Точмаш” було втрачено в результаті російської окупації міста Донецьк.

З огляду на це, українська “оборонка” сьогодні відчуває істотний

дефіцит в інвестиціях та доступу до певних американських технологій і комунікаційних систем.

Слід також зазначити, що щороку все більше країн бажають витрачати кошти на посилення радіолокаційних засобів протиракетної та протиповітряної оборони. Зростає і частка споживання радіоелектроніки з боку країн-імпортерів, які не можуть собі дозволити з тих чи інших причин імпорт критичних радіотехнологій з США або країн НАТО. І залишається питанням часу, протягом якого китайські та російські компанії повністю опанують військові радіоелектронні ринки тих країн Латинської Америки, Африки та Азії, які поки що вважаються нейтральними або “рівновіддаленими” від країн НАТО. Але коли в ці країни прийдуть радары російських чи китайських протиракетних систем, то чи залишаться вони нейтральними чи рівновіддаленими.

Отже, при налагодженні двосторонньої співпраці між Україною та США в радіоелектронній сфері слід особливий наголос зробити на загальній стратегії витіснення російських озброєнь із світових ринків. Досягнення статусу двостороннього партнерства із США зможе сприяти зняттю бар’єрів трансферу технологій і це сприятиме досягненню зазначеної стратегічної мети – усунення РФ як конкурента.

Некраща ситуація складається і на нашому внутрішньому ринку. Українська армія багато років поспіль вагається у виборі - збірку чийх саме військових радіостанцій треба локалізувати в Україні: Ізраїлю чи Туреччини. І це при тому, що обидва постачальники мають свою історію стосунків з РФ і тому несуть Україні суттєвий рівень політичних ризиків. Адже у Києва немає ніяких твердих гарантій того, що вже у самому близькому майбутньому складуться тісні стосунки Тель-Авіву або Анкари з Москвою. Якщо виявиться, що постачальник рацій для української армії виявиться союзником РФ, зміна імпортера та перезакупівля радіостанцій може стати для України занадто дорогим задоволенням.

Відсутність позицій виробників США в цих закупівлях досить чітко ілюструє, на якому низькому рівні сьогодні знаходиться україно-американська кооперація у військовій радіотехніці та електроніці. Така ситуація потребує фахового вивчення з усіма деталями. В протилежному випадку, не дивлячись на агресію Росії проти України, нічого не зміниться. І американські радіоелектронні корпорації будуть продовжувати виносити виробництва із США до Мексики, Малайзії чи Гватемали в той час, як набагато перспективніший український напрямок так і буде залишатися невивченим.

Отже, налагодження та розширення військово-технічного співробітництва між Україною та США потребують нових підходів, що полягають у вивченні та розумінні інтересів нашого стратегічного партнера і використанні цих інтересів з метою збільшення інвестицій у український ОПК та усунення РФ з ринків ОВТ.

Висновки і рекомендації

1. Агресія РФ проти України у 2014 році перевела Росію зі стану конкурента на ринку ОВТ в стан ворогів української держави, що неодмінно поставило питання щодо пошуку нової моделі поведінки України на ринку ОВТ. Тому, традиційна політика України у сфері ВТС має бути доповнена активізацією протидії РФ на міжнародних ринках зброї.

2. Для реалізації своєї експортної політики на ринку ОВТ РФ використовуватиме виробництва прототипів російської техніки в інших країнах для обходу санкцій. Така регіональна політика Москви не повинна залишитися непоміченою з боку країн ЄС та НАТО і потребує додаткового реагування, в тому числі і запровадження нових санкцій.

3. Провальна українсько-російська кооперація протягом тривалого часу у військово-технічній сфері призвела до технологічної відсталості української промисловості від більшості розвинутих країн – экс-

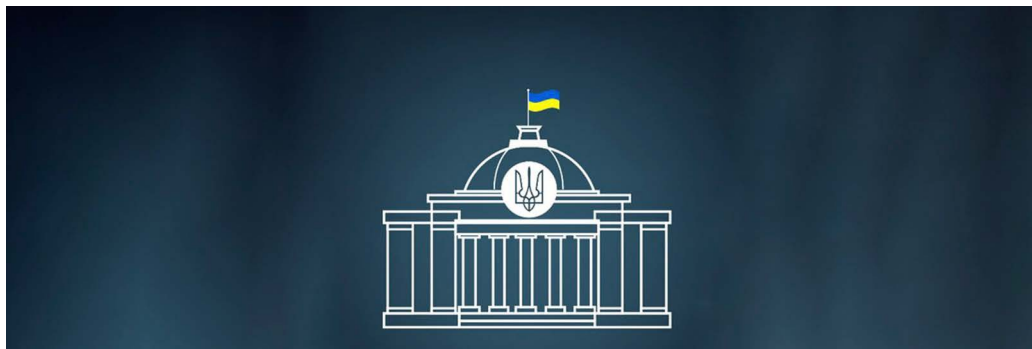
портерів ОВТ. При цьому, жодне велике підприємство української оборонної промисловості так і не змогло корпоратизуватися та вийти на ринки цінних паперів щоб знайти джерела фінансування, які будуть доповнювати державні асигнування та замовлення. Це призвело до того, що українська “оборонка” сьогодні відчуває істотний дефіцит в інвестиціях та доступу до сучасних технологій.

4. Зацікавленість саме США у виконанні запроваджених проти РФ санкцій та недопущення російської зброї у зони конфліктів через треті країни може стати потужним поштовхом для розвитку українсько-американського співробітництва у воєнно-технічній сфері.

5. Розробляючи стратегію українсько-американської кооперації, необхідно поряд з пріоритетом національних інтересів України усвідомлювати, які саме конкурентні виклики сьогодні постають перед військово-промисловим комплексом США у боротьбі за зовнішні ринки. При цьому, та акцентувати увагу на тих напрямках, де промислові та наукові можливості України можуть бути корисні затребувані американським бізнесом.

Особливу увагу слід приділити співпраці з США у таких галузях як видобуток стратегічних матеріалів для оборони та енергетики, а також електронна промисловість та комунікації.

Парламентський контроль за діяльністю спеціальних служб: іноземний та національний досвід, висновки для України

*Володимир Паливода,
головний консультант
відділу проблем розвитку сектору безпеки
Національного інституту стратегічних досліджень*

Характерною ознакою демократичної держави є наявність системи органів, які здійснюють контрольні функції у сфері діяльності спеціальних служб¹. Важливу роль у цій системі, незалежно від форми державного правління, відіграють законодавчі органи. Наявність дієвого парламентського контролю гарантує функціонування спеціальних служб у межах чинного законодавства і є запобіжником порушення ними конституційних прав і свобод людини та громадя-

нина. У демократичних країнах парламентський контроль є продуктом певного історичного розвитку та національної політичної культури.

Досвід США

Значний досвід у сфері парламентського контролю напрацьований у США, де перші його форми почали запроваджуватися після закінчення Другої світової війни. У 1947 р. був прийнятий закон «Про національну безпеку» і створене Центральне розвідувальне управління. Можна було очікувати, що відповідно до конституційного принципу розподілу влади та у рамках існуючої системи стриму-

¹ Під терміном «спеціальні служби» у контексті цієї статті розуміються державні органи, які відповідно до національного законодавства призначені здійснювати розвідувальну та контррозвідувальну діяльність, а також інші спеціальні функції з метою забезпечення

вань і противаг, контроль за всіма аспектами діяльності спеціальних служб буде здійснюватися як виконавчою, так і законодавчою владою з урахуванням досвіду, що застосовувався щодо збройних сил. Однак, цього не сталося. Провідна роль у здійсненні контрольних функцій протягом понад чверть століття, як і раніше, залишалася за виконавчою владою, хоча це відбувалося за згодою і за підтримки Конгресу США.

Однією з головних причин такої ситуації було те, що створення ЦРУ і вся його діяльність у той час проходили в умовах «холодної війни», а традиційна секретність проведення таємних операцій не могла оскаржуватися або ставитися під сумнів, що мотивувалося інтересами національної безпеки. Крім того, від самого початку фінансування ЦРУ, а потім і відомчих розвідувальних структур здійснювалося за статтею федерального бюджету «Національна оборона», тому формально контрольні функції обох палат Конгресу стосовно розвідки залишалися за комітетами у справах збройних сил і з асигнувань. При цьому, до розгляду проблем розвідки мав відношення не весь склад комітетів, а лише спеціальні підкомітети з декількох «найбільш відповідальних» осіб, котрі мали особливий допуск до державної таємниці. Їхня робота, фактично, зводилася до поодиноких

(2-3 рази на рік) зустрічей з керівництвом ЦРУ².

Типовим прикладом тогочасного парламентського «контролю» за діяльністю спецслужб є ситуація з організацією перевороту в Ірані у 1953 р. (операція «Аякс»). Члени підкомітетів з розвідки були поінформовані про провідну роль ЦРУ у перевороті вже після його завершення. Законодавці однозначно підтримали дії спецслужб, а в єдиному виступі з цього приводу було висловлено лише захоплення незначними витратами коштів з федерального бюджету на повалення іранського уряду³.

В цілому, протягом 1947-1974 рр. контрольні функції здійснювалися Конгресом формально і при суворому дотриманні наступних неписаних правил: підтримка всіх акцій розвідслужб; принципова відмова займатися вивченням форм і методів, що використовуються розвідкою; схвалення всіх фінансових запитів; надзвичайна секретність. Згодом було визнано, що подібний підхід був помилковим, оскільки робив спецслужби невідзвітними перед суспільством, дозволяв їм планувати та здійсню-

2 L. Britt Snider. The Agency & The Hill. CIA's Relationship with Congress, 1946-2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB435/>

3 CIA Confirms Role in 1953 Iran Coup. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB435/>

вати будь-які операції під прикриттям забезпечення національних інтересів, порушувати закони власної країни.

Однак такі висновки були зроблені лише на початку 1970-х років, що стали переломними в організації системи контролю за діяльністю американських спецслужб. Приводом до цього стала непопулярна війна у В'єтнамі та «Вотергейтський

York Times» опублікувала статтю журналіста і правозахисника Сеймура Херша з детальним описом низки проведених ЦРУ операцій. У матеріалі, зокрема, йшлося про те, що це відомство «здійснювало широкі і незаконні розвідувальні операції на території країни щодо антивоєнного руху та інших організацій, незгодних з діями уряду»⁵. Автор з посиланням на до-

скандал», який призвів до відставки президента Річарда Ніксона. У 1970 р. колишній капітан армійської розвідки Крістофер Пайл дав свідчення перед спеціальною сенатською комісією про стеження військових США за цивільним населенням⁴. У 1974 р. газета «New

кументи стверджував, що співробітники ЦРУ завели досьє на десятки тисяч американців, здійснювали

⁴ Military surveillance. Hearings. Ninety-third Congress, second session, on S. 2318., April 9 and 10, 1974 : United States. Congress. Senate.

Committee on the Judiciary. Sub. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archive.org/details/militarysurveill00unit>

⁵ Hersh, Seymour. Huge C.I.A. operation reported in U.S. against antiwar forces, other dissidents in Nixon years. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://s3.amazonaws.com/s3.documentcloud.org/documents/238963/huge-c-i-a-operation-reported-in-u-s-against.pdf>

таємні обшуки, прослуховували телефонні розмови, займалися перлюстрацією поштової кореспонденції і навіть готували замах на окремих лідерів іноземних держав. Спроби влади погасити скандал не увінчалися успіхом, оскільки публікація отримала найширший відгук у суспільстві.

У 1975 р. було створено спеціальний комітет Сенату під головуванням Френка Черча для вивчення питання про те, чи здійснювали співробітники розвідки якусь «незаконну, неналежну або таку, що порушує етичні норми, діяльність» та надання рекомендацій щодо усунення порушень та можливості їх виключення у майбутньому⁶.

Протягом 1975-1976 рр. так званий комітет Черча у складі 11 членів і 150 співробітників заслухав майже 800 свідків, підготував 14 доповідей про розвідувальні служби США, де говорилося про їхні операції, порушення закону та про зосередження ними у своїх руках надмірної влади. Вперше в американській історії на цю тему були проведені відкриті слухання. За результатами роботи сформульовано 183 рекомендації щодо вдосконалення зовнішньої та військової розвідки, захисту прав людини і посилення контролю за розвідувальною діяльністю, для чого у складі Сенату вирішено створити постійно діючий комітет. До

6 Prados, John. Safe for Democracy: The Secret Wars of the CIA. - Chicago: Ivan R. Dee, 2006.

аналогічних висновків дійшла пізніше й Палата представників.

Під тиском комітету Черча та згідно з підготовленими ним рекомендаціями, у спецслужбах була проведена низка реформ, президент США Джеральд Форд видав виконавчий указ № 11905 про заборону санкціонованих убивств іноземних лідерів⁷, а директора ЦРУ відправили у відставку.

Рекомендації комітету Черча також стали приводом для прийняття «Акту про негласне спостереження в інтересах зовнішньої розвідки» і створення спеціального суду для нагляду за діяльністю відповідних федеральних агентств⁸.

Рішення Сенату стало важливою віхою на шляху розвитку контролю за спеціальними службами США і прецедентом створення абсолютно нової його форми, що увійшла потім в повсякденну практику обох палат Конгресу.

Реалізація рекомендацій комітету Черча розпочалася у 1976 р. зі створення Спеціального комітету у справах розвідки (далі - СКСР) Сенату та Постійного спеціального комітету у справах розвідки (далі -

7 President Gerald R. Ford's Executive Order 11905: United States Foreign Intelligence Activities. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/speeches/760110e.asp>

8 About the Foreign Intelligence Surveillance Court. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.fisc.uscourts.gov/about-foreign-intelligence-surveillance-court>

ПСКСР) Палати представників. У разі необхідності розгляду екстраординарних питань була передбачена можливість створення спеціальних комісій⁹.

З плином часу чітко визначилися провідні напрямки роботи обох комітетів щодо здійснення контрольних функцій, зокрема:

- розгляд проекту бюджету розвідувального співтовариства та контроль за витрачанням коштів протягом фінансового року;
- розробка законодавства у сфері розвідувальної діяльності;
- контроль за проведенням таємних операцій;
- затвердження (у СКСР) поданих президентом кандидатур на посади директора і першого заступника директора ЦРУ, а також керівників військової розвідки, чиї посади відповідають званню тризіркового генерала;
- підготовка доповідей для відповідних палат Конгресу з окремих проблем, у вирішенні яких розвідка відіграла істотну роль.

До складу СКСР входить 15 членів: 8 – від більшості та 7 – від меншості. Така структура цього органу покликана відображати безсторонній характер розвідки та стимулюю-

9 Свиридов Ю. Разведывательное сообщество США на пути реформ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pentagonus.ru/load/zhurnaly/zvo/zarubezhnoe_voennoe_obozrenie_10_2006/56-1-0-1443

вати його двопартійний характер роботи. З метою забезпечення належної координації у СКСР представлені (по одному від обох партій) члени сенатських комітетів з асигнувань, у справах збройних сил, з міжнародних відносин і юридичного комітету. Лідери більшості і меншості Сенату, а також голова і заступник голови сенатського комітету у справах збройних сил виконують обов'язки членів СКСР за посадою¹⁰.

До складу ПСКСР входять 22 члени: 13 – від більшості та 9 – від меншості. Спікер Палати представників і лідер меншості виконують обов'язки членів ПСКСР за посадою¹¹. У складі ПСКСР працюють 4 підкомітети у справах:

- Центрального розвідувального управління;
- розвідувальних органів Міністерства оборони;
- Агентства національної безпеки та кібербезпеки;
- нових загроз.

Слухання, що проводяться у комітетах, мають як відкритий, так і закритий характер, якщо показання свідків або докази, що розглядаються, можуть завдати шкоди національній безпеці США.

10 U.S. Senate Select Committee on Intelligence. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.intelligence.senate.gov/>

11 U.S. House Permanent Select Committee on Intelligence. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://intelligence.house.gov/>

Усі члени СКСР та ПСКСР мають доступ до секретної інформації, пов'язаної з діяльністю спецслужб, однак рівень цього доступу може бути обмежений в інтересах національної безпеки. Щоб запобігти витоку особливо важливої розвідувальної інформації, право на ознайомлення з нею надано лише декільком членам Конгресу, яких на розвідувальному жаргоні прийнято називати «Банда восьми»¹². До складу цієї групи входять 4 сенатори та 4 члени Палати представників:

- лідер більшості у Сенаті;
- лідер меншості у Сенаті;
- голова СКСР;
- заступник голови СКСР;
- спікер Палати представників;
- лідер меншості у Палаті представників;
- голова ПСКСР;
- заступник голови ПСКСР.

Проте, за надзвичайних обставин закон дозволяє президентові обмежити доступ до інформації про розвідувальні операції навіть членам зазначеної групи¹³.

Об'єктом контролю з боку СКСР та ПСКСР виступає розвідувальне

співтовариство¹⁴, до складу якого входять¹⁵:

- Управління Директора національної розвідки;
- Центральне розвідувальне управління;
- Федеральне бюро розслідувань Міністерства юстиції;
- Управління боротьби з наркотиками Міністерства юстиції;
- Розвідувальне управління Міністерства оборони;
- Агентство національної безпеки Міністерства оборони;
- Розвідувальне управління Військово-повітряних сил;
- Розвідувальне управління Військово-морських сил;
- Розвідувальне управління Корпусу морської піхоти;
- Командування розвідки і безпеки Сухопутних військ;
- Національне управління геопросторової розвідки;
- Національне управління військово-космічної розвідки;

12 Congressional Oversight of the Intelligence Community. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.belfercenter.org/publication/congressional-oversight-intelligence-community>

13 50 U.S. Code § № 3093. Presidential approval and reporting of covert actions. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/50/3093>

14 В англійських країнах термін «розвідка» («intelligence») використовується для визначення як розвідувальних, так і контррозвідувальних органів. Наприклад, до складу розвідувального співтовариства США входить ФБР – головний контррозвідувальний орган країни, а Служба безпеки Великої Британії виконує контррозвідувальні функції, але має історичну назву MI-5 (Military Intelligence – військова розвідка). Австралійська організація безпеки і розвідки – аналог британської MI-5, діє у складі національного розвідувального співтовариства.

15 United States Intelligence Community. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.intelligence.gov/>

- Управління розвідки та аналізу Міністерства внутрішньої безпеки;
- Розвідувальне управління Берегової охорони Міністерства внутрішньої безпеки;
- Управління розвідки та контррозвідки Міністерства енергетики;
- Бюро розвідки та досліджень Державного департаменту;
- Управління у справах тероризму та фінансової розвідки Міністерства фінансів.

На відміну від СКСР та ПСКСР, які здійснюють контроль за розвідувальною діяльністю США на постійній основі, інші комітети і ко-

місії Конгресу розглядають питання, пов'язані з діяльністю розвідки лише в тих випадках, коли це якимось чином зачіпає їхню сферу компетенції. Найбільш часто такі питання розглядають Комітет у справах збройних сил Палати представників, Комітет у справах внутрішньої безпеки Палати представників, Комітет у справах внутрішньої безпеки і справ уряду Сенату, комітети з юридичних питань обох палат.

Після закінчення «холодної війни» деякі американські політики закликали скоротити розмір розвідувального бюджету. У 1996 р. це питання вивчала так звана парла-

ментська комісія Аспіна-Брауна, до складу якої увійшли представники Конгресу та Білого дому. Згідно з її висновком, завдання уряду, для вирішення яких використовуються результати роботи розвідки, настільки різноманітні, що видається фактично нереальним визначити об'єктивний баланс між загрозами національній безпеці США і діяльністю розвідки. А отже, при плануванні бюджетних витрат на РС доцільно керуватися, в першу чергу, тим, яку суму грошей нація готова витратити на розвідку, і наскільки це відповідає національним уявленням про місце і роль США на міжнародній арені¹⁶.

Досвід Великої Британії

Хоча витоки організаційного оформлення Служби безпеки (МІ-5), Центру урядового зв'язку (радіоелектронна розвідка) та Таємної розвідувальної служби (МІ-6) сягають першої чверті ХХ століття, протягом багатьох років їхня діяльність була глибоко засекречена, а існування останньої взагалі офіційно заперечувалось на урядовому рівні¹⁷. Ця обставина та особливості історич-

ного розвитку країни (дві світові війни, розпад Британської імперії, «холодна війна», боротьба з ірландським тероризмом) не сприяли появі в одному з найстаріших у світі парламентів органу контролю за діяльністю спецслужб.

Лише у 1994 р. був прийнятий закон «Про розвідувальні служби», а у складі парламенту створений Комітет у справах розвідки та безпеки (далі - КСРБ)¹⁸. До його повноважень були віднесені питання контролю за дотриманням законодавства у діяльності спеціальних служб, витратами бюджетних коштів та управлінням спецслужбами з боку уряду. Після прийняття у 2013 р. закону «Про правосуддя та безпеку» повноваження КСРБ були розширені за рахунок надання права контролювати оперативну діяльність спецслужб (за виключенням поточних оперативних заходів). Крім трьох згаданих вище органів об'єктами контролю КСРБ стали також урядові структури (Об'єднаний розвідувальний комітет та Секретаріат національної безпеки), військова розвідка Міністерства оборони та Управління з питань безпеки та боротьби з тероризмом Міністерства внутрішніх справ (далі - МВС)¹⁹.

16 Aspin-Brown Report. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://lawfare.s3-us-west-2.amazonaws.com/staging/s3fs-public/uploads/2011/08/Aspin-Brown-Report-on-the-Intelligence-Community-1996.pdf>

17 MI6 to boost recruitment prospects with launch of first website. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.campaignlive.co.uk/article/mi6-boost-recruitment-prospects-launch-first-website/521906?src_site=brandrepublic

18 Intelligence and Security Committee of Parliament. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://isc.independent.gov.uk/>

19 Justice and Security Act 2013. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/18/contents/enacted>

До складу КСРБ входить 9 членів від Палати громад та Палати лордів, жоден з яких не може обіймати посаду в уряді. Члени КСРБ призначаються спільним рішенням обох палат парламенту, за поданням прем'єр-міністра, погодженого з лідером опозиції.

Відповідно до закону «Про офіційні секрети», для виконання своїх обов'язків членам КСРБ надається доступ до інформації, що становить державну таємницю.

звіту погоджується з прем'єр-міністром, щоб запобігти витоку чутливої для національної безпеки інформації. Як правило, після публікації відкритого звіту уряд готує свою відповідь на звіт (з оцінками того чи іншого положення), яка передається прем'єр-міністром до парламенту²¹.

КСРБ може готувати також спеціальні таємні звіти з питань діяльності спецслужб для уряду, за власною ініціативою, або на прохання

Засідання КСРБ відбуваються у закритому режимі, але законодавство зобов'язує КСРБ видавати щорічний відкритий звіт про свою діяльність²⁰. Попередньо проект

членів Кабінету міністрів. Частина таких спеціальних звітів пізніше (після відповідного цензурування) оприлюднюється на веб-сайті КСРБ.

20 Intelligence and Security Committee of Parliament. Annual Report 2017-2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/a/independent.gov.uk/viewer?a=v&pid=sites&srcid=aW5kZXBlbmRlbnQuZ292LnVrfGlzY3xneDozZTk4NTg1Y2NjNGY3NTNk>

21 Intelligence and Security Committee Annual Report 2016-17: Further Government Response. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/727951/CCS001_CCS0718140448-001_ISC_supplementary_16-17_AR_response_Web_Accessi..._1_.pdf

Досвід Республіки Польща

Комісія у справах спеціальних служб (далі - КССС) Сейму Республіки Польща була створена у 1995 р. Згідно з розділом 12 Регламенту Сейму РП²²:

- до складу КССС може входити не більше 7 членів парламенту (до 2015 р. – не більше 9);
- кандидатури членів КССС вносяться керівниками депутатських фракцій або групою у складі не менше ніж 35 парламентарів;
- персональний склад КССС затверджується Сеймом після погодження з Радою старійшин (керівництво Сейму та Сенату);
- посади членів КССС розподіляються між правлячою партією/коаліцією та опозицією;
- посада голови КССС є ротаційною, зміна відбувається щопівроку;
- доступ членів КССС до інформації, що становить державну таємницю, визначається законом «Про захист секретної інформації»;
- КССС може мати у штаті радників з числа фахівців у сфері національної безпеки;
- засідання КССС проводяться у закритому режимі;
- спільні засідання КССС з інши-

ми комісіями парламенту можуть бути відкритими;

- голова КССС має право запрошувати на засідання інших осіб, за погодженням зі спікером Сейму, міністром національної оборони чи координатором спеціальних служб, який має статус міністра-члена Кабінету міністрів. Запрошені особи підписують зобов'язання про нерозголошення інформації, що стала їм відома, та яка становить державну або службову таємницю. Регламент Сейму РП також визначає наступні завдання КССС:
- надання висновку до проекту закону про бюджет у частині, що стосується спеціальних служб, а також звіту про використання бюджетних коштів;
- надання висновків до проектів законів та інших нормативно-правових актів, що стосуються діяльності спеціальних служб;
- надання висновку щодо діяльності спеціальних служб на підставі наданої їм керівництвом інформації;
- аналіз щорічних звітів спеціальних служб;
- надання висновку на запит прем'єр-міністра щодо кандидатів на посади керівників спеціальних служб та їхніх заступників, а також у разі звільнення їх з посад;
- оцінка міжвідомчого співробітництва спеціальних служб;

22 Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/regulamin/kon7.htm>

- оцінка співробітництва спеціальних служб з урядовими органами управління та правоохоронними структурами;
- розгляд скарг, пов'язаних із діяльністю спеціальних служб.

Об'єктами контролю з боку КССС виступають наступні спецслужби:

- Агентство внутрішньої безпеки;
- Агентство розвідки;
- Служба військової контррозвідки Міністерства національної оборони;
- Служба військової розвідки Міністерства національної оборони;
- Центральне антикорупційне бюро.

На відміну від Сейму, Сенат не має окремої комісії у справах спецслужб, а повноваження верхньої палати парламенту та сенаторів у цій сфері дуже обмежені. Сенатори мають право надсилати запити щодо діяльності спецслужб прем'єр-міністру та керівникам згаданих вище органів, якщо інформація стосується виконання сенаторами своїх парламентських обов'язків²³.

Досвід Румунії

Румунська система парламентського контролю має характерні особливості. У цій країні існує фор-

малізоване розвідувальне співтовариство, до складу якого входять²⁴:

- Румунська служба розвідки (фактично, контррозвідка) (далі - РСР);
- Служба зовнішньої розвідки (далі - СЗР);
- Головне управління військової розвідки Міністерства національної оборони (складається з Управління військової розвідки та Управління військової безпеки);
- Головне управління внутрішньої безпеки МВС.

Контроль за діяльністю військових спецслужб та спецслужби МВС покладається на:

- Комісію у справах оборони, громадського порядку та національної безпеки Сенату;
- Комісію у справах оборони, громадського порядку та національної безпеки Палати депутатів.
- У свою чергу, діяльність так званих «цивільних» спецслужб контролюється наступними парламентськими органами:
- Спільною постійною комісією Сенату та Палати депутатів з парламентського контролю за діяльністю РСР (створена у 1993 р., складається з 9 членів)²⁵;

23 Burczaniuk, Piotr. System nadzoru i kontroli nad służbami specjalnymi w Polsce – stan obecny na tle analizy prawno-porównawczej wybranych państw. Postulaty de lege ferenda. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.abw.gov.pl/download/1/2320/2.pdf

24 Comunitatea de Informatii. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scriub.com/administratie/COMUNITATEA-DE-INFORMATII54521.php>

25 Hotărârea nr. 30 din 23 iunie 1993 (*republicată*) privind organizarea și funcționarea Comisiei comune permanente a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului

Спільною постійною комісією Сенату та Палати депутатів з парламентського контролю за діяльністю СЗР (створена у 1998 р., складається з 7 членів)²⁶.

Повноваження останніх двох комісій практично ідентичні, і полягають у наступному:

- контроль за дотриманням законодавства у діяльності РСР/СЗР;
- розгляд законопроектів, пов'язаних з діяльністю РСР/СЗР;
- перевірка відповідності службових нормативно-правових актів національному законодавству, рішенням Вищої ради оборони країни та уряду;
- здійснення аналізу обґрунтованості бюджетів спецслужб та перевірки їхнього виконання;
- заслуховування запропонованих президентом кандидатів на посади керівників РСР/СЗР та підготовка мотивованого висновку щодо погодження/непогодження кандидатур;
- перевірка випадків порушення законодавства у діяльності

parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/194003>

26 Hotărâre privind constituirea, organizarea și funcționarea Comisiei parlamentare speciale pentru controlul activității Serviciului de Informații Externe.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sie.ro/legislatie_Hotararea_nr.44-1998.html

РСР/СЗР та прийняття рішення щодо вжиття необхідних заходів для відновлення законності;

- здійснення аналізу та перевірки скарг громадян щодо порушення їх законних прав і свобод внаслідок дій співробітників РСР/СЗР;
- контроль критеріїв відбору та просування по службі особового складу РСР/СЗР;
- перевірка напрямків роботи РСР/СЗР щодо визначення, оцінювання, контролю та усунення загроз національній безпеці;
- перевірка рівня співпраці РСР/СЗР з іншими інституціями сфери національної безпеки;
- перевірка стану співробітництва РСР/СЗР з партнерськими іноземними спецслужбами.

Для реалізації покладених на них повноважень комісії мають право затребувати у РСР/СЗР необхідні документи, відомості та інформацію, а також запрошувати (за погодженням із керівництвом спецслужб) для заслуховування осіб, які мають відношення до питань, що розглядаються.

Водночас для цих комісій існують певні обмеження щодо доступу до інформації про оперативні заходи, що тривають або плануються до виконання, та до відомостей, що можуть призвести до розкриття персональних даних

оперативних співробітників та їх джерел інформації²⁷.

Матеріали, напрацьовані комісіями, становлять державну таємницю, за винятком тих, які дозволяють оприлюднювати секретаріати обох палат парламенту.

Члени комісій зобов'язані дотримуватись вимог законодавства щодо охорони державної таємниці. Недотримання цих вимог може тягнути за собою призупинення членства в комісії (до закінчення терміну перевірки), позбавлення депутатської недоторканності та кримінальну відповідальність.

Членами згаданих комісій не можуть бути особи, які:

- мають судимість за злочини проти національної безпеки;

27 Флурі, Філіп. Бадрак, Валентин. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки: актуальні джерела. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Democratic-Civilian-Control-over-security-Sector%20_Comparative-Legal-documents_ukr.pdf

- були кадровими співробітниками або агентами спецслужб за часів комуністичного режиму;
- є кадровими співробітниками або агентами нинішніх спецслужб;
- входять до складу інших парламентських або сенатських комісій.

Парламентський контроль за спецслужбами Румунії виходить далеко за межі питання дотримання законодавства, що зумовлено умовами історичного розвитку країни. За часів правління Ніколае Чаушеску «Секурітате», яка вважалася найбільш жорстокою політичною поліцією у Східній Європі, була причетна до масових репресій та порушень прав людини²⁸.

(продовження у наступному випуску).

28 Matei, Florina Cristiana (Cris). Romania's Intelligence Community: From an Instrument of Dictatorship to Serving Democracy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a484688.pdf>

Вакуум безопасности на Южном Кавказе: «проигрыш» или «поражение»

*Рауф Раджабов,
востоковед, руководитель аналитического центра 3RD VIEW, Баку, Азербайджан*

То, что происходит на Южном Кавказе, является де-факто попыткой создать кондоминиум между региональными державами, что может означать уменьшение суверенитета Азербайджана, Армении и Грузии

Сегодня на Южном Кавказе образовался вакуум безопасности и устойчивого развития на национальном и региональном уровнях. Фактически, многочисленные народы Южно-Кавказского региона живут в состоянии постоянной и устойчивой нестабильности, которая чревата быстрой эскалацией конфликта. Геополитическая ситуация на Южном Кавказе и вокруг него настолько динамично меняется, что дает основания сделать нижеследующие промежуточные выводы:

Во-первых, приоритеты внешней политики США и НАТО на т. н. постсоветском пространстве в целом и на Южном Кавказе в частно-

сти существенно изменились. Сегодня Вашингтон по объективным причинам делает упор на окончательном завершении военных действий в Афганистане, скорейшем решении иранского вопроса, а также усилении американских геостратегических позиций на Ближнем Востоке.

Во-вторых, региональные державы, с одной стороны, конкурируя, а с другой стороны сотрудничая друг с другом, пытаются занять образовавшийся на Южном Кавказе вакуум. И то, что происходит на Южном Кавказе, является де-факто попыткой создать кондоминиум между региональными державами, что может означать уменьшение

Не вступление какой-либо страны в НАТО – «проигрыш» данной организации, вступление – «поражение» России

суверенитета Азербайджана, Армении и Грузии. Когда сильные региональные игроки приходят к консенсусу, они оказывают сильное воздействие на страны региона, что и происходит на Южном Кавказе. А это ставит страны региона в уязвимое положение и улучшает лишь геостратегическое и геэкономическое положение региональных держав.

В-третьих, события августа 2008 года наглядно продемонстрировали, а) межэтнические конфликты в регионе вовсе не «заморожены», б) военного сценария решения международных конфликтов нет, с) на Кавказе отсутствует эффективная система региональной безопасности, d) региональные интересы Южно-Кавказских стран не совпадают.

В-четвертых, неразрешенность конфликтов на Южном Кавказе создает серьезные помехи региональному сотрудничеству. Ибо региональное сотрудничество возможно между государствами, уважающими принцип добрососедства, не претендующими на территорию другого государства. Изменение границ на Кавказе – это опасный прецедент в регионе, где имеются взаимные претензии и конфликты, будь то Северный или Южный Кавказ, либо еще какие-то территориальные требования. Менять границы можно лишь на основе взаимного согласия сторон и

согласно требованиям международного права.

В-пятых, сегодня на Южном Кавказе необходимо начать серьезные обсуждения - какая новая архитектура региональной и европейской безопасности может быть предложена для этого стратегически важного региона? Фактически, мы стоим в начале данного пути. В первую очередь, с точки зрения интересов объединенной Европы, все должны сделать выводы из увиденного в ходе августовских событий, когда стало очевидно, как Южно-Кавказский регион в считанные дни трансформировался в центральную проблему общеевропейской безопасности.

«Дамоклов меч» в отношениях между Западом и Россией

В отношении Южного Кавказа НАТО будет выстраивать сбалансированную политику, аналогичную политике ЕС – по примеру «Восточного партнерства». Эта программа пока не предполагает их вхождения в ЕС, а предполагает взаимовыгодное сотрудничество между этими странами и ЕС. Ту же политику будет проводить и НАТО, чтобы это не висело «дамокловым мечом» в отношениях между Россией и Альянсом. Не вступление какой-либо страны в НАТО – «проигрыш» данной организации, вступление – «поражение» России.

Североатлантический альянс прагматично решил, что в интере-

Кремль, продолжая политический диалог с Тбилиси в рамках Женевского переговорного процесса, усиливает свое военно-политическое присутствие на Южном Кавказе

сах НАТО будет не продавливать прием Грузии в НАТО, а содействовать формированию новой архитектуры общеевропейской безопасности. Проблема, требующая стратегического партнерства НАТО, ЕС, США, Турции, Ирана, стран Южного Кавказа и России – это эффективная общеевропейская безопасность.

Вместе с тем, Североатлантическому альянсу целесообразно и дальше продолжать свою деятельность на Южном Кавказе: поощрять как военные реформы в трех странах Южного Кавказа, так и реформы всего сектора региональной безопасности Кавказа. Странам Южного Кавказа следует сотрудничать с НАТО в самых разных областях: нераспространение ядерного оружия, борьба с этническим сепаратизмом, религиозным экстремизмом, международным терроризмом, наркотрафиком, киднеппингом, трафикингом и т.д.

Заявление Генсека НАТО Йенса Столтенберга о подготовительной работе Альянса по приему в состав НАТО Грузии - мессидж, прежде всего, Москве. Ведь Брюссель не предоставил Грузии план действий по членству (ПДЧ) в НАТО. Й. Столтенберг заявил, что произойти это событие должно в «будущем», но конкретные сроки не уточнил. Притом что Грузия является на сегодня важным партнером НАТО в регионе Южного Кавказа.

Тбилиси за последние несколько лет продвинулся в своем сотрудничестве с НАТО. Де-факто Тбилиси стал активным участником политики сдерживания Москвы в Черноморско-Кавказском регионе.

Очевидно, что евроатлантическая интеграция Грузии с НАТО зависит от уровня взаимоотношений между Россией и США. Ранее Президент США Дональд Трамп заявил, что Грузия пока не может присоединиться к НАТО, но ситуация может измениться. Возможно, Д. Трамп имел в виду, какие результаты будут достигнуты в американо-российской геополитической игре.

США не желают обострения взаимоотношений с РФ на фоне сложной военно-политической ситуации в Исламской Республике Афганистан (ИРА), регионе Ближнего Востока, в Украине, а также нерешенного иммиграционного кризиса в Европе. Тогда как предоставление Грузии ПДЧ де-факто приближает зону ответственности НАТО с Россией, что неминуемо скажется на расстановке геополитических сил в Черноморско-Кавказско-Каспийском регионе. Тем более что Москва проводит политику сдерживания расширения НАТО на Восток.

Так, Кремль, продолжая политический диалог с Тбилиси в рамках Женевского переговорного процесса, усиливает свое военно-политическое присутствие на Южном Кавка-

Известная инициатива Тбилиси – «Шаг к лучшему будущему», целью которой является улучшение жизни населения, живущего в Абхазии и т.н. Южной Осетии, не реализуема из-за позиции Москвы

зе. В частности, российские военные базы в т.н. Южной Осетии и 102-я в Гюмри (Армения) прошли серьезное перевооружение, на территории республик проводятся военные учения, которые по своим масштабам значительно превосходят те, которые проводят в Грузии США и НАТО. Кроме того, Москва разместила в Абхазии ЗРК С-300, что направлено не против Грузии, у которой нет современных ВВС, а против активности США и НАТО в Черном море.

Следует отметить, что Москва еще несколько лет назад заявила, что поддерживает такое военное присутствие России в Абхазии и т.н. Южной Осетии, которое позволяет нанести «несоразмерный ущерб любому захватчику». Тем самым Москва указывает Брюсселю, что значимость Грузии для НАТО может быть лишь крайне негативной. Во-первых, в Тбилиси рассматривают членство Грузии в НАТО как попытку вернуть т.н. Южную Осетию и Абхазию под свою юрисдикцию. При этом что в случае предоставления Грузии ПДЧ Москва не отзовет российское признание Абхазии и т.н. Южной Осетии. Напротив, Москва иницирует процесс воссоединения Северной Осетии – Алании с т.н. Южной Осетией. Следовательно, известная инициатива Тбилиси – «Шаг к лучшему будущему», целью которой является улучшение жизни населения, живущего в Абхазии и т.н. Южной

Осетии, не реализуема из-за позиции Москвы. (Это сегодня важно уяснить, прежде всего, в Киеве).

Тбилиси декларирует исключительно мирное решение грузино-абхазского и грузино-югоосетинского межэтнических конфликтов. ЕС и США поддержали инициативы Тбилиси. Инициатива «Шаг к лучшему будущему» подразумевает три следующих направления:

- расширение и упрощение торговли вдоль разделительных линий,
- создание дополнительных возможностей для получения образования, как в Грузии, так и за ее пределами,
- создание механизма, упрощающего доступ жителей Абхазии и Южной Осетии к преимуществам, которыми граждане Грузии стали пользоваться в результате сближения с ЕС, т.е. правом на безвизовое сообщение со странами Шенгенской зоны, право на свободную торговлю с ЕС и так далее.

Хотя, жители Абхазии и т.н. Южной Осетии вряд ли захотят воспользоваться предложениями Тбилиси, т.к. они уже сегодня пользуются возможностью бесплатного лечения в Грузии. Абхазия и т.н. Южная Осетия под давлением России отклонят предложения Грузии.

Регион ли...

Южному Кавказу суждено в долгосрочной перспективе оставаться

Женевский процесс по разрешению грузино-абхазского и грузино-югоосетинского конфликтов на сегодняшний день не дал ожидаемых результатов. Другими словами, Москва должна реально продемонстрировать свою приверженность решению этих конфликтов без предусловий. Кремль не стремится форсировать позитивные изменения в рамках Женевского переговорного процесса

соседом ЕС, Ирана, Турции и России. В зависимости от внешнеполитической ситуации и собственной готовности стран региона к более тесным взаимоотношениям с ЕС, это многостороннее соседство может быть больше плюсом в активе Южнокавказских стран.

Поэтому чем большую часть пути в направлении приобщения к европейским ценностям Азербайджан, Армения и Грузия пройдут самостоятельно, тем ценнее будет сближение республик Южного Кавказа и ЕС. Вместе с тем, ЕС совместно с ОБСЕ целесообразно активно участвовать в формировании региональной системы безопасности на Южном Кавказе. Брюссель мог бы подготовить конкретный план по продвижению азербайджано-армянского переговорного процесса вперед. План должен включать в себя предложения и рекомендации по тому, каким способом достичь институционального диалога между гражданским обществом Азербайджана и Армении, а также двумя общинами Карабаха?

Страны постсоветского пространства в целом, а в частности Южный Кавказ – это самый острый вопрос американо-российских взаимоотношений. В Москве считают, что со странами Южного Кавказа у России должны быть привилегированные взаимоотношения. Россия, как и ЕС, США, Турция и Иран

имеет право цивилизованными средствами защищать свои сугубо экономические интересы. И вышеперечисленные ведущие геополитические и региональные акторы не должны вытеснять силой друг друга из Южно-Кавказского пространства, а стать партнерами в регионе. Права человека, социальная справедливость и демократизация должны стать приоритетом внешней политики партнеров стран Южного Кавказа. Опыт 1990-х годов показал, что поддержка недемократически избранных режимов может иметь негативные последствия, если политика России, США и ЕС не будет также способствовать демократизации стран Южного Кавказа.

Также важным принципом внешней политики партнеров Южно-Кавказских стран должно стать подталкивание их к сотрудничеству со всеми своими соседями, а не к балансированию между США, ЕС, Россией и Турцией. США и ЕС должны и дальше поддерживать нормализацию российско-грузинских взаимоотношений. Но надо заметить, что Женевский процесс по разрешению грузино-абхазского и грузино-югоосетинского конфликтов на сегодняшний день не дал ожидаемых результатов. Другими словами, Москва должна реально продемонстрировать свою приверженность решению этих конфликтов без предусловий.

Пока еще у политических элит Азербайджана, Армении и Грузии имеются возможности влиять на развитие событий в регионе. И будущие перспективы Южного Кавказа во многом зависят от того, сумеют ли страны региона выйти за пределы решаемых межэтнических конфликтов...

Кремль не стремится форсировать позитивные изменения в рамках Женевского переговорного процесса.

Сегодня речь идет о том, способны ли Азербайджан, Армения и Грузия сохраниться в качестве независимых субъектов международного права, или их суверенитет будет сильно ограничен. Причем, без фундаментального разрешения межэтнических конфликтов. Именно в этой ситуации как никогда ранее Баку, Ереван и Тбилиси имеют общие национальные и региональные интересы. Именно в настоящее время определяется будущая судьба Южного Кавказа. Пока еще у политических элит Азербайджана, Армении и Грузии имеются возможности влиять на развитие событий в регионе. И будущие перспективы Южного Кавказа во многом зависят от того, сумеют ли страны региона выйти за пределы решаемых межэтнических конфликтов...

Для воссоединения азербайджанского, армянского, грузинского, осетинского и абхазского народов нужно вернуть доверие вышеуказанных народов друг к другу. Важно, чтобы все Южнокавказские народы считали Азербайджан, Армению и Грузию не страной, которую они боятся, а страной, которая о них заботится.

Кратчайший путь в Европу для Азербайджана, Армении и Грузии лежит через региональное сотруд-

ничество. Это наша общая задача. Однако во взаимоотношениях между странами Южного Кавказа следует уже сегодня апробировать европейские стандарты. Турции, желающей вступить в ЕС, а также Азербайджану, Армении и Грузии – участникам программы «Восточное партнерство», целесообразно продолжить институциональные демократические реформы, связанные с такими ключевыми вопросами как правовые нормы, свобода слова, обращение с этническими меньшинствами и борьба против коррупции и организованной преступности.

Пора прекратить не прагматичные разговоры на тему, кто ближе к Европе: Азербайджан, Грузия или Армения? Рассматривая перспективы партнерства ЕС и Южно-Кавказских государств, следует исходить не только из имеющегося у Азербайджана энергетического, а у Южного Кавказа транспортного потенциала, а также сложившейся на сегодня геополитической и геоэкономической конъюнктуры. Исходить стоит из реального видения проблем, которые будут стоять перед европейским сообществом и его партнерами в ближайшие десятилетия. А самое главное – учитывать степень готовности трех южно-кавказских стран участвовать в их решении.

Жизненно важно создать единую Южно-Кавказскую систему

безопасности, основными участниками которой будут государства региона. Все участники региональной системы безопасности должны понимать, что главное в ней – это ее реализм, реализм во взгляде на международную ситуацию, реализм в постановке конкретных задач, реализм в оценке собственных возможностей.

И региональная система безопасности также должна содержать механизм ее практического осуществления. Вне всякого сомнения, что страны региона обязаны содействовать процессам интеграции, а также суверенитету и территориальной целостности каждого государства Южного Кавказа.

Региону нужен предсказуемый прагматичный курс, который будет базироваться не на иллюзиях, а на объективных возможностях всех государств и их реальных национальных и региональных интересах. Выбор внешнеполитических приоритетов для Баку, Тбилиси и Еревана, находящихся на пересечении интересов Востока и Запада, всегда таил, и будет таить в себе и впредь опасность ситуативного решения. Только в рамках последовательной и стабильной внешней политики, постоянном учете всей совокупности геополитических, геоэкономических и геокультурных связей и отношений с другими государствами видится залог гармоничного вхождения Южно-Кав-

казских стран в европейское и мировое сообщество.

Выводы

Во-первых, странам Южного Кавказа следует завершить процесс демаркации и делимитации границ, что позволит странам региона диверсифицировать торгово-экономические связи. Учитывая, что Грузия испытывает дефицит торгового баланса и нуждается в наращивании экспорта, это делает Россию важным для Тбилиси экономическим партнером. Поэтому Москва фактически оказывает давление на Тбилиси в рамках Женевского переговорного процесса. Так, дефицит в торговле с РФ компенсируется за счет доходов, которые Грузия получает благодаря российским туристам. Кстати, денежные переводы из России остаются значимыми для макроэкономической стабильности Грузии.

Во-вторых, вхождение Грузии в НАТО в обозримом будущем не предвидится. Хотя, в Грузии проведена реформа ВС, и страна стало более «совместимой» с системами НАТО. Тбилиси исполняет все инструкции НАТО, предусмотренные пакетом НАТО-Грузия, принятый на саммите в Уэльсе в 2014 году. Так, в Грузии проходят военные учения «Проворный дух» и «Достойный партнер», создан совместный военный учебный центр НАТО и Грузии на базе в Крцаниси,

расходы страны на оборону и вооружение соответствуют требованиям НАТО. Кроме того, Грузия участвует в миссии НАТО в Афганистане «Решительная поддержка» с самым большим для стран-контрибуторов контингентом до 1 тысячи военнослужащих. Более того, Тбилиси активен в миротворческой миссии в составе сил быстрого реагирования ЕС в ЦАР и Мали, а также выполняет ведущую роль в Доктрине НАТО «Черноморская региональная безопасность». Кстати, участие Грузии в составе сил быстрого реагирования НАТО означает переход части грузинских военных под командование Альянса. На этом фоне США развивают и собственное военнотехническое сотрудничество (ВТС) с Грузией.

В Вашингтоне и Брюсселе считают, что американские военнослужащие и техника, прибывающие в Грузию для проведения учений, должны остаться в стране на более длительный срок. В частности, в НАТО активно продвигается идея расширенного присутствия Альянса на совместном тренировочном центре под Тбилиси. Следует отметить, что Брюссель, в том числе, намерен развернуть в Грузии передовые системы радиоэлектронной борьбы.

Однако в нынешней геополитической ситуации это отнюдь не означает, что в НАТО существует

консенсус по принятию Грузии в состав Альянса. Это объясняется двумя причинами: нежеланием раздражать Россию; данный шаг не усилит безопасность НАТО (напротив, ослабит) - а это - обязательное условие членства той или иной страны в Альянсе. Тем более что Грузия не в силах решить проблему Абхазии и т.н. Южной Осетии из-за российского фактора.

Вместе с тем, США и НАТО продолжают усиление своих позиций в Грузии с целью военно-политического давления на Кремль со всеми вытекающими последствиями, в том числе, изменение текущей политики России на Южном Кавказе. Ведь в нынешних условиях Грузия не сможет стать членом НАТО, а наличие российских военных баз на территории Абхазии и Южной Осетии подтверждает военно-политический приоритет Кремля в регионе Южного Кавказа. Именно по этой причине Брюссель продолжает политику активного военного присутствия в Грузии, формируя в регионе Южного Кавказа военно-политический альянс. В итоговых коммюнике саммитов НАТО всегда осуждалась незаконная оккупация территории Грузии. США и НАТО тем самым желают продемонстрировать, что двери Альянса открыты для новых членов, и это не зависит от решения Кремля, а упирается в решение стран-членов НАТО. Такие члены НАТО, как ФРГ, Франция и

***Кремль продолжит использовать
Абхазию и т.н. Южную Осетию как
средство блокировки вступления
Грузии в НАТО***

Италия не желают оказаться в состоянии военного противостояния с Россией. Лишь Анкара поддерживает расширение НАТО в Восточной Европе и Южном Кавказе за счет вступления в Альянс Грузии, Боснии и Герцеговины, а также Северной Македонии.

В-третьих, Грузия представляет для Вашингтона удобный плацдарм для будущих военных операций против Ирана. Поэтому США рассматривают возможность приема Грузии в НАТО без Абхазии и т.н. Южной Осетии, на которые не будет распространяться действие 5-й статьи Устава Альянса о кол-

лективной безопасности. Учитывая близость грузинского плацдарма к южному флангу России, а также нынешние военно-политические взаимоотношения Москвы с Ираном в Сирии на фоне противостояния с США, очевидна жесткая позиция Москвы в отношении Грузии. В свою очередь, Кремль продолжит использовать Абхазию и т.н. Южную Осетию как средство блокировки вступления Грузии в НАТО. Очевидно, что российское военно-политическое присутствие в Абхазии и т.н. Южной Осетии нейтрализует интеграцию Грузии в евроатлантические структуры.

Россия с партнёрами: военные учения на два фронта. Часть 2

*Юрий Бараш,
член Экспертного Совета ЦИАКР*

Среднеазиатский щит России

Стратегические командно-штабные учения «Центр-2019» начались в разгаре учений «Щит Союза-2019», которые можно считать прамбулой к учениям «Центр-2019». Два этих учения призваны показать странам НАТО и другим потенциальным противникам, что ВС России могут вести боевые действия одновременно на двух разных ТВД и направлениях, в данном случае – на Западном и Центрально-Азиатском.

По легенде учений «Центр-2019» нарастало влияние исламского экстремизма на страны Ближнего Востока и Юго-Восточной Азии, а затем в Центрально-Азиатском регионе. На юго-западе России

было создано условное государство. Его руководство разделяло экстремистские идеи лидеров международных террористических организаций. Из-за этой условной страны, радикальный исламизм проник в соседние государства. Обладая развитыми ВС, условная страна предприняла попытки давления, в т.ч. силового, на РФ и, в итоге, эскалация напряженности переросла в вооруженный конфликт. Зам. министра обороны РФ А. Фомин заявил, что условное государство, которое станет главным противником коалиции стран на учениях, не имеет отношения к какой-то конкретной стране и что учения носят сугубо оборонитель-

ный характер и направлены исключительно на обучение войск ведению военных действий в современных условиях.

Тема учений – применение группировки войск коалиции государств для борьбы с международным терроризмом и обеспечении военной безопасности в Центральной Азии. В учениях, кроме ВС РФ, участвовали воинские контингенты Казахстана, Киргизстана, Таджикистана, Узбекистана, Индии, Китая и Пакистана.

Учения прошли в 2 этапа. На 1-ом этапе (3 суток) были отработаны управление войсками, отражение ударов с воздуха, разведка и оборона. На 2-ом этапе (2 суток) многонациональная группировка войск отработала нанесение массивного огневого удара для разгрома «противника».

Основные действия учений прошли 16-21 сентября на 8 полигонах в России (Тоцкий и Донгуз в Оренбургской обл., Аданак в Дагестане и Ашулук под Астраханью, Чебаркульский полигон в Челябинской обл. и Сафакулево под Курганом, Алейский и Юргинский полигоны в Алтайском крае и Кемеровской обл., полигоны на Каспии), а также на зарубежных полигонах в Киргизии, Казахстане и на территории 201-й российской базы в Таджикистане.

Всего в учениях было задействовано до 128 тыс. военнослужа-

щих, св. 20 тыс. ед. ВВТ, до 600 летательных аппаратов (ЛА) и до 15 кораблей.

Согласно сценарию, ВС РФ вместе с войсками дружественных стран должны нейтрализовать условное государство, руководство которого поддерживает идеи терроризма, распространяет их на территории соседних стран и развязывает вооруженный конфликт. Основные этапы розыгрышей практических действий войск прошли на территории РФ. Само условное государство, как мишень учений, будет находиться на юго-западе страны.

В ходе розыгрышей основного эпизода учений на полигонах Тоцкий и Аданак в европейской части РФ, а также на полигоне Донгуз было задействовано до 12950 чел., из них от ВС РФ – до 10700 чел., ВС других стран – до 2250 чел. Также там приняло участие до 250 танков, 450 ББМ и 200 ед. артиллерии.

МО России пригласило на 20 сентября военных атташе, аккредитованных в Москве, на полигон Донгуз, где прошла основная фаза учений [1].

Донгузский полигон (испытательный полигон 3-го ЦНИИ МО РФ) расположен в Оренбургской обл. к юго-западу от железнодорожной станции Донгузская. Административный и жилой центр полигона – посёлок Первомайский Оренбургского р-на. Площадь по-

лигона 121 тыс. га. Его северная граница находится в 20 км южнее Оренбурга. Протяжённость полигона с северо-востока на юго-запад – до 80 км, ширина 30-40 км.

Полигон основан в 1934 г для испытания ВВТ войск ПВО, артиллерии и проведения учений с их применением. В Донгузе испытывались РСЗО, самоходные орудия, миномёты, зенитные пушки, ЗСУ, ЗПРК, ПЗРК, ЗРК, ОТРК и др.

В конце сентября 2008 г на Донгузском полигоне проводилась завершающая фаза оперативно-стратегических учений «Центр-2008». В учениях было задействовано до 12 тысяч военнослужащих, до 2000 ед. бронетехники, до 50 ЛА. 19 сентября 2015 г на полигоне проходил завершающий этап СКШУ «Центр-2015».

Состав войск (сил), привлечённых на учения, и их действия по данным МО РФ [2] приведены ниже (наши уточнения выделены полужирным курсивом).

16 сентября:

00:01. В ВС РФ начались СКШУ «Центр-2019». Они являлись завершающим этапом оперативной (боевой) подготовки ВС РФ в 2019 г и проводились 16-21 сентября 2019 г согласно плану подготовки ВС РФ под руководством начальника генштаба В. Герасимова. В ходе учений было отработано применение группировок войск (сил) при решении задач борьбы с международным

терроризмом и обеспечения военной безопасности на Центрально-Азиатском стратегическом направлении. Основные цели учений – проверка подготовки штабов ЦВО, командного состава контингентов к управлению межвидовой группировкой войск (сил), получение практики командирами и штабами в управлении войсками (силами), повышение совместимости и уровня взаимодействия в ходе решения совместных задач по сохранению мира, защите интересов и обеспечению безопасности в Центрально-Азиатском регионе, демонстрация готовности ВС РФ и государств этого региона к защите национальных интересов. Учения пройдут в 2 этапа. В ходе 1-го штабы отработали управление войсками в ходе борьбы с международным терроризмом, отражение ударов СВН, ведения разведки и обороны. На 2-ом этапе командирами и штабами было отработано управление подразделениями войск (сил) при нанесении массированного огневого удара и ведения наступательных действий по разгрому «противника». Основные действия войск (сил) прошли на 6 общевойсковых полигонах Тоцкий, Донгуз, Адакак, Чебаркульский, Юргинский, Алейский, полигонах ВВС и войск ПВО Сафакулево и Ашулук в РФ. Эпизоды борьбы с НВФ были отработаны на полигонах государств-партнёров по отд.

планам. В Каспийском море были отработаны действия группировки сил Каспийской флотилии (КФл) в ходе оказания содействия СВ на приморском направлении, обороны морских коммуникаций и р-нов морской экономической деятельности. К учениям привлекались штабы и войска ЦВО, КФл ЮВО, часть сил ВВО, ВДВ, ДА и ВТА ВКС. Для отработки совместных действий на учения привлекались контингенты ВС КНР, Пакистана, Кыргызстана, Индии, Казахстана, Таджикистана и Узбекистана. Всего в учениях участвовали до 128 тыс. чел. св. 20 тыс. ед. ВВТ, до 600 ЛА и до 15 кораблей и судов. В т.ч. в «сражениях» на полигонах Донгуз, Тоцкий, Аданак в европейской части РФ были задействованы до 12950 чел. (в т.ч. от РФ 10700 чел., от других стран 2250 чел.), до 250 танков, около 450 ББМ и до 200 ед. артиллерии.

01:01: Подразделения миротворческого соединения ЦВО из Самарской обл. (15-й ОМСбр 2-й ОА) совершили марш на станции погрузки для убытия на полигон «Донгуз». На железнодорожный транспорт погружено св. 500 ед. ВВТ.

02:01. Части танковой дивизии (90-й ТД) ЦВО, дислоцированные в Челябинской обл. были переброшены на полигон Донгуз. На учениях задействовано св. 1000 чел. и 500 ед. ВВТ. Возможно, это группа на основе танкового полка.

03:06. До 1000 чел. легкой мото-стрелковой бригады из Самарской обл., (30-й ОМСбр 2-й ОА) переброшены на полигон Шыгыс на востоке Казахстана. Также от бригады задействовано св. 300 ед. ВВТ, в т.ч. пикапы УАЗ «Патриот» с пулеметами ПК, гранатометами АГС-17 и ПТРК.

04:01. Артиллерийская бригада (120-я 41-й ОА) из Кемеровской обл. прибыла на полигон Донгуз. Бригада совершила марш в район погрузки на железнодорожные платформы и была переброшена комбинированным способом на 2,3 тыс. км.

05:01. Артиллерийская бригада (385-я 2-й ОА), усиленная д-ном повышенной мощности, совершила марш на полигон Донгуз. Этот д-н вооружён 240-мм самоходными миномётами (СМ) 2С4 «Тюльпан». В пути бригада преодолела св. 500 км по пересечённой местности, в т.ч. ночью. В движении боевое охранение отразило нападение ДРГ с разных сторон и преодолело минные заграждения, артиллеристы поддерживали связь в сложной помеховой обстановке.

06:01. Связисты ЦВО (91-й бригады управления (бр У) и 71-го узла связи 2-й ОА, 35-й бр У и 75-го узла связи 41-й ОА, а также 59-й бр У ОП) обеспечили скрытое управление войсками на 6 общевойсковых полигонах Поволжья, Урала, Сибири и Сев. Кавказа в пяти субъектах

РФ. В ходе развёртывания системы связи обрабатывались защита КП от ДРГ, связисты тренировались в условиях применения средств РЭБ. На учениях использованы средства связи, поставленные в 2019 г. Было задействовано св. 1,5 тыс. чел, 600 ед. спецтехники, в т.ч. станции Р-160-0,5 и комплексы П-240И-4 «Переселенец», способные создать св. 100 закрытых каналов для обеспечения видеотрансляций и сотовой связи.

07:01. Авиация ВКС начала перебазирование на аэродромы ЦВО. Св. 50 самолётов Су-30СМ, Су-35С и Су-34 вылетели из пунктов их дислокации на аэродромы в Оренбургской и Челябинской обл., преодолев от 500 до 2 тыс. км. Инженерно-технический состав и техника доставлялись самолётами ВТА.

08:01. Скрытые КП оборудовали связисты 201-й российской ВВ на полигоне Ляур. КП оснащён цифровым оборудованием и системой обороны от РЭБ и ударных БпЛА. В состав КП вошли радиорелейные станции Р-419Л1, КШМ Р-149АКШ и телекоммуникационные комплексы «Редут-2УС». Настроилось оборудование связи, развёртывались КШМ и обрабатывались учебные задачи.

10:01. Подразделения ПВО ЦВО совершили марш на полигон Ашулук. В ходе марша расчёты отразили нападение ДРГ «противника» и преодолели зараженный участок

местности. По прибытию в пункт назначения расчёты ЗРС С-400 и С-300, а также РЛС заступили на боевое дежурство.

11:01. Тральная группа КФл (рейдовые тральщики РТ-59, РТ-181 и РТ-234) провела «траление» фарватера порта Махачкалы и обеспечила выход в море тактических групп (ракетные корабли (РК) «Дагестан» и «Град Свяжжск» с КР «Калибр», малые артиллерийские корабли (МАК) «Астрахань», «Волгодонск и «Махачкала», тральщики, катера типа «Грачонок и «Раптор», десантные катера типа «Дюгонь и «Серна», суда обеспечения). Корабли прошли за тралами и поразили «плавающие мины» с помощью установок АК-630 и пулемётов «Утёс». На Каспийском море были задействованы до 15 кораблей и судов, св. 20 вертолётов ЮОВО, св. 150 ед. бронетехники и автомобилей, св. 6 тыс. чел. Также участвовали корабли ВМС Казахстана.

14:15. На Центрально-Азиатском стратегическом направлении спланировано применение группировки ВДВ в составе двух соединений, которым поставлена задача десантироваться парашютным и посадочным способом, завершить уничтожение «противника» в районах высадки, удержать рубежи и обеспечить ввод в сражение контратакующей группировки войск. Предусмотрено применение опера-

тивного десанта Ивановского воздушно-десантного соединения (98-й ВДД) и десантно-штурмовые действия (тактический десант) Ульяновского десантно-штурмового соединения (31-й ОДШбр), применяемого как соединения нового типа. Основные действия ВДВ пройдут на полигоне Донгуз, где десантируется парашютно-десантный полк (331-й) (св. 1500 чел и до 200 ед. ВВТ). 80 Ил-76 вылетят из 4-х аэродромов в Иваново, Рязани, Ульяновске и Энгельсе и десантируют полк на 2 параллельные площадки на полигоне Догнуз с высот 900-600 м. В ходе высадки тактического десанта пройдёт беспарашютное десантирование по канатам и посадочным способом. При высадке главных сил будут переброшены вертолётами Ми-26 и Ми-8АМТШ батарея гаубиц Д-30, автомобили «Нива Котёнок» и «Эскадрон» (с 120-мм миномётами «Сани», гранатомётами АГС-17, 12,7-мм пулемётами «Корд»), а также багги и пикапы УАЗ с пулемётами «Печенег». Для участия в СКШУ от ВДВ будет привлечено св. 4000 чел. и 1000 ед. ВВТ. В учениях примут участие десантно-штурмовые подразделения НОАК, подразделения СпН ВС Индии, Кыргызстана и Пакистана.

14:53. Соединения и части 2-й ОА ЦВО завершили перегруппировку на полигоне Донгуз. Были перемещены: миротворческая бригада из Самарской обл. (15-я

ОМСбр), ракетная бригада из Пензенской обл. (92-я Рбр) артиллерийская бригада из Оренбургской обл. (385-я Абр), инженерные подразделения из Удмуртии (ИСП), подразделения ПВО из Пензенской обл. (297-й ЗРбр).

13:31. Корабли КФл обнаружили и уничтожили атакующие самолёты «противника». Задачи ПВО отрабатывали РК и МРК, а также тральщики. Налёт авиации имитировали самолёты Су-27 и Су-34 с аэродромов Крымск и Морозовск.

15.01. На полигоне под Оренбургом подразделения СпН ЦВО (3-й Обр СпН?) провели налёт на КП «противника». Используя БА «Тайфун-К» и «Тигр-М СпН» они совершили скрытый марш, обезвредили боевое охранение, проникли на КП, захватили «языка», а также карты и убыли.

15:08. Подразделения ПВО ЦВО с ЗРС С-300 и С-400, ЗРПК «Панцирь-С» и средства РТВ переброшены на полигон Ашулук в Астраханской обл.

15.32. Подразделения ракетного соединения ЦВО из Свердловской обл. (119-й Рбр 41-й ОА) совершили марш на полигон Сары-Шаган на востоке Казахстана. Длина маршрута расчётов ОТРК «Искандер-М» комбинированным способом (в т.ч. по железной дороге) составила св. 2 тыс. км

15:55. Противодиверсионные формирования КФл обнаружили и

уничтожили группы «террористов», пытавшихся высадиться на побережье РФ. После обнаружения высадки туда были направлена на вертолётах Ми-8АМТШ, поисковая группа отряда по борьбе с ПДСС, а также вертолёты Ми-24 и БпЛА. Группа была высажена с Ми-8 без парашютов, блокировала и уничтожила «диверсантов».

16:07. 23 экипажа ВВС Китая перебазированы из пункта постоянной дислокации на аэродром Оренбург. Туда прибыли самолёты J-11, JH-7A, H-6K, Y-9, вертолёты Z-10 и Ми-171. Преодолено св. 1000 км.

17:03. Более 1,2 тыс. чел. (1000 от ВС РФ и 200 от ВС Таджикистана) задействованы в эпизоде учений на полигонах Ляур и Самбули 201-й ВБ, расположенных в горах Таджикистана. Их действия поддерживает авиагруппа из российских вертолётов Ми-24 и Ми-8, самолётов-разведчиков Таджикистана Л-39.

17:16. Сводное подразделение 55-й ОМСбр (г) 41-й гв. ОА ЦВО совершило марш комбинированным способом на полигон Терис-Ащыбулак на юге Казахстана. В ходе марша ротная тактическая группа прошла св. 3 тыс. км (300 км на автомобилях до Абакана, затем по железной дороге). Активная фаза учений пройдёт на полигонах Терис-Ащыбулак и Айша Биби 17-20 сентября. Предстоит отработка

совместных действий по борьбе с НВФ в горной местности.

17:24. Св. 10 ударных вертолётов Ка-52 и Ми-28Н перелетели с аэродромов ЮВО на аэродромы в Оренбургской обл., преодолев с тремя промежуточными посадками до 1500 км.

17:55. На полигоне Эдельвейс в Киргизстане началось учение подразделений горного соединения (55-й ОМСбр 41-й ОА) и ВС Киргизстана. Горные стрелки проведут совместную операцию по блокированию и уничтожению НВФ. К учению привлечены до 500 чел. ВС РФ и Киргизстана, до 50 ед. ВВТ, около 20 самолётов и вертолётов в т.ч. БпЛА.

18:20. Эскадрилья Ту-22М3 перебазирована на оперативные аэродромы на Урале и в Поволжье, при этом она пролетела св. 3,5 тыс. км. Также туда доставлены бомбы ФАБ-250 и ФАБ-500, техника и инженерно-технический состав.

17 сентября:

04:00. Подразделения ПВО ЦВО (511-го и 568-го ЗРп, 340-го РТп 76-й дивизии ПВО, 590-го ЗРп и 341-го РТп 41-й дивизии ПВО) совершили марш из пунктов постоянной дислокации в Самарской, Саратовской, Новосибирской обл. и заступили на боевое дежурство в новых позиционных районах. Во время движения колонны ЗРС С-400 и С-300 прикрывали расчёты ЗРПК «Панцирь-С».

04:30. Св. 100 вертолётов Ми-8, Ми-26, Ми-24, Ми-35М, Ми-28Н, Ка-52 ВКС и ЦВО перебазированы на аэродромы в Оренбургскую обл. на расстояния до 2 тыс. км с промежуточными посадками.

09:00. На полигоне в Кемеровской обл. специалисты соединения РХБЗ ЦВО (29-й Обр РХБЗ) скрыли КП и полевой лагерь от «противника». Аэрозольная завеса, поставленная машинами ТДА-3, укрыла объекты от высокоточного оружия, в т.ч. с лазерным наведением.

11:50. Инженерное обеспечение действий войск осуществляют до 3 тыс. чел. соединений и частей ЦВО (39-го ИСп 2-й ОА и 12-й ИСбр). Гусеничные минные заградители ГМЗ-3 установят минные поля на танкоопасных управлениях. Для пробивки путей сапёры проведут инженерную разведку, используя миноискатели «Коршун» и ИМПС, защитные костюмы «Доспех», для прокладывания путей применят машины ИМР-3. Вертолёты Ми-8 с системами минирования ВСМ-1 установят на угрожаемых направлениях св. 7 тыс. мин на участке 2000х15-25 м.

12:20. Подразделения инженерно-аэродромного обеспечения объединения ВВС и ПВО ЦВО (14-й армии) оборудовали 12 оперативных аэродромов в Алтайском крае, Оренбургской, Челябинской, Кемеровской и Курганской обл.

Там были оборудованы ВПП методом расчистки и утрамбовки грунта, укладки ж/б плит. На каждом аэродроме развёрнуты пункты заправки, обслуживания, ремонта и пополнения боекомплекта ЛА. Аэродромы будут задействованы для перебазирования и ухода от ракетных ударов, переброски грузов и «раненых».

13:05. На учениях создана многоуровневая система разведки. Группировка БпЛА «Орлан-10», «Груша», «Тахион», «Форпост» позволяет непрерывно вести воздушную разведку для выявления и уничтожения сил и средств «противника». Действуя в связке с комплексом разведки, управления и связи (КРУС) «Стрелец», оснащённым системой ГЛОНАСС, БпЛА обеспечивают идентификацию объектов, вычисление их координат, целеуказание и подготовку данных для применения вооружения. КРУС позволяет элементам разведки с системой «свой-чужой» сопрягаться со всеми средствами разведки, РЛС и приборами прицеливания. На тактическом уровне действует оптико-локационный комплекс «Ирония» соединения СпН ЦВО. Он позволяет круглые сутки и в любую погоду вести разведку и передавать координаты.

13:15. Учение по охране и обороне военных объектов проведено на полигоне ЦВО в Челябинской обл. В них участвовали бойцы, при-

званные из запаса. Мобильный комплекс РЭБ «Силок-01», прикрывающий склады оружия, обнаружил БПЛА «противника». Резервисты поразили БПЛА из стрелкового оружия. Переброска резервистов в Челябинскую обл. осуществлялась самолётом ВТА.

13:50. МАК КФл пр. 21630 «Астрахань», «Волгодонск» и «Махачкала» успешно выполнили стрельбы из 100-мм АУ А-190 на дальности св. 10 км по мишенным позициям на береговом полигоне Чечин.

16:20. На полигоне Шыгыс мобильные группы мотострелкового соединения ЦВО (30-й ОМСбр) уничтожили «противника» около «населённого пункта». Были отработаны разведывательно-поисковые действия на пикапах «Патриот» с пулемётами, ПТРК и гранатомётами АГС-17. Мотострелки нанесли быстрый удар во фланг наступающему «противнику». Применение пикапов позволило в разы повысить маневренность войск в населённых пунктах и проводить быстрые налёты.

16:46. Корабли и катера Кфл и ВМС Казахстана отработали охрану морских объектов и гражданского судоходства. В состав объединённой группировки флотов вошли РК «Татарстан», ракетный катер «Ступинец», тральщик «Магомед Гаджиев», и 3 казахских боевых катера «Орал», «Мангыстау» и «Сарыарка». В ходе учений было

задержано подозрительное судно и его экипаж с оружием.

16:56. Штурмовики Су-25СМ российской авиабазы Кант в Киргизстане (999-я авиабаза) и обслуживающий персонал перелетели на оперативные аэродромы для ухода от ракетных ударов «противника».

17:03. До 10 самолётов Су-24М, Су-30СМ и Су-27 ЦВО отработали боевое применение вооружения по наземным целям на полигоне под Оренбургом. Их оперативный аэродром был на северо-западе Оренбургской обл. Осуществлялось бомбометание и пуски НАР по мишеням (колонна бронетехники и автомобилей). Истребители Су-30СМ и Су-27 прикрывали ударные самолёты. Во время полётов дежурными подразделениями аэродрома были отражены 2 нападения ДРГ «противника».

18 сентября:

01:00. На полигонах Ляур и Самбули БПЛА «Орлан-10» и РСЗО «Град» обеспечили наступление передовых отрядов 201-й ВБ и ВС Таджикистана. БПЛА обнаружили ДРГ, ведущие минирование маршрутов выдвижения сил и передали координаты целей обороняющегося «противника». РСЗО залпами уничтожили цели, имитирующие «противника». Корректировку огня обеспечивали расчёты б-на беспилотной авиации 201-й ВБ.

02:10. Подразделения РЭБ ЦВО (18-й Обр РЭБ) приступили к раз-

вёртыванию для маскировки и защиты полевых подвижных КП и важных объектов, ведению радиоэлектронной разведки и пеленгованию источников излучения. Расчёты РЭБ защищают КП, узлы связи, позиции ракетных комплексов, создавая помехи системам наведения ракет и авиации «противника». Особое внимание уделено защите о «вражеских» БпЛА (по опыту Сирии). В учении задействовано св. 1000 специалистов РЭБ и св. 300 ед. специальной техники, в т.ч. «Красуха-С4» «Красуха-2.О», «Житель» и «Борисоглебск».

04:07. На полигоне Ляур подразделения 201-й ВБ РФ и ВС Таджикистана проведут операцию по блокированию и уничтожению НВФ при попытке перейти границу. Сначала пограничники Таджикистана выдвинутся на помощь ведущей бой с «противником» погранзаставе и захваченным «террористами» в селе заложникам. НВФ (св. 100 чел.) пешком и на пикапах с вооружением нападут на погранзаставу, бойцы которой вынуждены отойти. С аэродрома «Гиссар» поднимутся 2 самолёта-разведчика L-39, затем вертолёты Ми-24 РФ и Таджикистана нанесут по НВФ удары, используя НАР, а 120-мм миномёты их обстреляют. Понеся потери, «боевики» отойдут к селу и возьмут заложников. Подразделения 201-й ВБ, ВВ и НГ Таджикистана блокируют село. ВВ и НГ проведут спецоперацию по

уничтожению «боевиков», освобождению заложников и эвакуации жителей села. Мотострелки РФ и спецназ Таджикистана займут оборону на господствующих высотах. БпЛА «Орлан-10» обнаружат разрозненные группы НВФ, которые будут уничтожены огнём РСЗО «Град».

05:07. Парашютно-десантный полк (св. 1500 чел. и 200 ед. ВВТ) Ивановского воздушно-десантного соединения со штатной техникой (331-й ПДп 98-й ВДД) был переброшен комбинированным способом на аэродромы взлёта в Ивановской, Ульяновской, Саратовской и Рязанской обл. Впоследствии он будет десантирован из 80 самолётов Ил-76 на полигоне Донгуз.

05:23. До 80 самолётов Ил-76 ВТА ВКС перебазированы на 4 оперативных аэродрома в Ивановской, Ульяновской, Саратовской и Рязанской обл. В учении задействованы 5 авиаполков Таганрогского и Оренбургского соединений ВТА (334-й, 196-й ВТАп 12-й ВТАД и 117-й, 708-й, 235-й ВТАп 18-й ВТАД), а также ЦБП и ПЛС ВТА.

06:27. Российские ЗРПК «Панцирь-С» зенитно-ракетного соединения из Новосибирской обл. (590-го ЗРп 41-й дивизии ПВО) переброшены на полигон Сары-Шаган в Казахстане. Расчёты ЗРПК прикрыли позиции ОТРК «Искандер-М» ЦВО, «Точка-У» и РСЗО «Смерч» ВС Казахстана.

07:43. На полигоне Эдельвейс у оз. Иссык-Куль подразделения горного соединения ЦВО (55-й ОМСбр) вместе подразделениями ВС Кыргызстана отразили нападение НВФ в горах Тянь-Шань. Поддержка подразделениям была оказана артиллерией, штурмовой и армейской авиацией, БпЛА. Были задействованы разведывательно-огневые контуры и оказано противодействие ударным БпЛА. Участвовало св. 700 чел., до 140 ед. ВВТ.

13:03. На полигоне Турали в Дагестане подразделения морской пехоты КФл, при поддержке вертолётов Ми-8АМТШ 4-й армии ВВС и ПВО отработали высадку воздушно-штурмовых групп на участок побережья. Десант предназначен для захвата береговой линии, инженерной разведки и расчистки участка высадки основных сил. Одновременно на береговую линию быстроходными лодками были высажены группы разграждения инженерных подразделений морской пехоты, которые проделали противоминные проходы для выдвижения техники с моря. Участвовало 250 чел., 10 вертолётов, в т.ч. Ми-35 и до 10 кораблей КФл.

17:02. МАК «Астрахань», «Волгодонск» и «Махачкала» КФл во взаимодействии с авиацией ЮВО отработали уничтожение воздушных целей. Имитировали «противника» самолёты Су-25. Расчёты ЗАК АК-306 кораблей обнаружили, захвати-

ли, классифицировали и сопровождали цели с выполнением стрельбы.

17:16. На полигоне Шыгыс расчёты ПТ пушек «Рапира» лёгкой мотострелковой бригады ЦВО из Самарской обл. (30-й ОМСбр) остановили атаку танков и заминированных автомобилей «противника». Он перешёл в наступление на позиции подразделений РФ и Казахстана под прикрытием пыльной бури. Расчёт БпЛА «Орлан-10» выявил «противника» и передал данные на КП артиллерии. Используя всепогодный комплекс РЛС «Рута» 1А31 расчёты пушек «Рапира» остановили выдвижение «противника». Довершили разгром НВФ мобильные группы СВ РФ на пикапах «Патриот» с ПТРК «Конкурс». Они обошли с фланга остановленную технику «противника» и уничтожили её с расстояния 500 м. В учении было задействовано 500 чел. и св. 200 ед. ВВТ.

17:25. Подразделения ПВО ЦВО с Поволжья, Урала и Западной Сибири отразили массированный воздушный удар «противника». Руководство подразделениями ПВО велось с полевых КП на базе подвижных комплексов средств автоматизации. После обнаружения радиотехническими подразделениями 50 воздушных целей расчёты ЗРС С-400 и ЗРПК «Панцирь-С» получили целеуказание, захватили цели и электронными пусками ЗУР уничтожили их.

17:29. На полигоне Эдельвейс штурмовики РФ Су-25 авиабазы Кант в Киргизстане выполнили св. 30 вылетов и пустили до 30 НАР по наземным целям для поддержки группировки своих войск. Полёты выполнялись на скорости 750 км/ч на высоте 250-2500 м. Было задействовано до 50 чел. и 10 ед. ВВТ. Авиабаза Кант – часть коллективных сил быстрого развёртывания ОДКБ и имеет самолёты Су-25 и вертолёты Ми-8.

17:34. На полигоне Алейский мотострелковое соединение 41-й ОА ЦВО (35-я ОМСбр) из Алтайского края маневренной обороной сорвало наступление «противника». Разведка установила выдвижение его основных сил и соединение заняло район обороны. Для выполнения задачи была направлена б-ная тактическая группа из мотострелковых, танковых и артиллерийских подразделений. Действуя в едином разведывательно-огневом контуре, группа сорвала наступление «противника». В «бою» участвовало св. 1000 чел. и 300 ед. ВВТ.

17:38. На полигоне в Оренбургской обл. ударные вертолёты Ми-28Н, Ка-52, Ми-35М и Ми-24 отрабатывали задачи разведки, ракетного удара и прикрытие войск с воздуха. Разведка велась на предельно малых высотах с огибанием рельефа местности. Вертолёты пускали НАР, вели огонь из пушек и уничтожили св. 40 целей (укрытия, колонны техники, КП). Накануне св. 100 верто-

лётов ЦВО перебазировались на аэродромы в Оренбургской обл.

18:13. На полигоне Шыгыс мотострелковые подразделения ЦВО и ВС Казахстана совместно уничтожили превосходящие силы «противника», применив тактику маневренной обороны. Подразделения 30-й ОМСбр совместно с подразделениями СВ Казахстана отразили нападение НВФ, прорвавших границу на востоке страны (но там находится Китай!). Выполнение совместной задачи началось с отражения ударов авиации противника, уничтожения его воздушных десантов, аэромобильных групп и ДРГ (китайских?) огнём из БТР-82А, танков Т-72А, БМП и ПТ средств (по китайцам?). Затем огонь гаубиц и РСЗО «Град» вынудил «противника» развернуть главные силы и наступать в невыгодном направлении. НВФ понесли потери и были уничтожены огнём. Попытки «противника» обойти укрепленные пункты и рубежи обороны были пресечены поддержкой вертолётов, огневыми засадами и совместными действиями подразделений. От подразделений РФ были задействованы пикапы «Патриот» с гранатомётами АГС-17 и ПТРК, а также БА «Арлеан» ВС Казахстана.

19 сентября:

В ходе основного этапа учений на полигоне Донгуз:

03:00. Будет проведена имитация выхода на огневую позицию

танковой роты и развёртывание ложных позиций ЗРС С-300. Маскировочные подразделения инженерных войск применяют надувные макеты танков Т-72Б3 и комплекты ЛЗК-1.

05:00. Передача данных для нанесения ударов авиации будет осуществляться в автоматическом режиме. Автоматизацию принятия решений на удары в составе разведывательно-огневых комплексов обеспечит КРУС «Стрелец».

06:00. В целях остановки «противника» и прикрытия флангов подразделений, подвижные отряды заграждения на вертолётах Ми-8МТ, используя системы ВСМ-1, «в наброс» дистанционно заминируют местность.

07:00. До 2900 мишеней (в т.ч. 60 – списанные образцы ВВТ) в 75 районах предстоит поразить участникам. По сравнению с учениями «Центр-2015» число мишеней увеличено на треть.

08:00. Батарея д-на самоходных гаубиц с управляемыми снарядами «Краснополь» и ПТ резерв со СПТРК «Штурм-С» уничтожат танки «противника».

15:30 и 15:45. На полигоне Юргинский в Кемеровской обл. подразделения 74-й ОМСбр 41-й ОА вели маневренную оборону с дальнейшим переходом в наступление. В ходе его они переправили через р. Томь шириной 450 м св. 100 ед. ВВТ (танков Т-72Б3, БМП-3, СГ

«Мста-С») и обеспечили выдвижение главных сил на рубеже развёртывания. Танки шли под водой на предельно допустимой глубине. Сапёрные подразделения обеспечили переправу. Для её прикрытия подразделения соединения РХБЗ 41-й ОА (10-го Оп РХБЗ) применили дымовые машины ТДА-1. Затем мотострелковые подразделения при поддержке артиллерии и авиации провели наступление по разгрому «противника».

16:00. На полигонах Ертарский и Сафакулево в Свердловской и Курганской обл. отработали бомбометание до 20 самолётов Ту-22М3 ВКС и Су-34 ЦВО. Использовались 250-кг и 500-кг бомбы по целям, обозначающим бронетехнику, бетонные укрытия, подземные КП.

16:30. Расчёты ЗРПК «Панцирь-С» ЦВО «перехватили» низколетящие малоскоростные цели. Для прикрытия объектов системы ПВО ЦВО расчёты РЛС и ЗРПК «Панцирь-С» обнаружили и «уничтожили» 20 воздушных целей, летящих вблизи от границы и не отвечающим на запросы. Роль «противника» обозначали самолёты Ан-2, летящие на высоте ниже 50 м и на скорости до 200 км/ч. Часть самолётов летела в плотной группе, затрудняя обнаружение каждой цели.

16:45. Расчёты ОТРК «Искандер-М» ракетного соединения ЦВО (119-й Рбр), переброшен-

ные с Урала на полигон Сары-Шаган в Казахстане, нанесли удар по лагерю «террористов» на дальность несколько сотен километров. Расчёты подготовили основные и запасные стартовые позиции, произвели привязку, и оборудовали площадки для перегрузки ракет. Расчёты ЗПРК «Панцирь-С» обеспечили ПВО позиций ОТРК. Ракетные подразделения РФ и Казахстана (последние с ТРК «Точка») успешно поразили цели.

19:11. Подразделения морской пехоты КФл готовятся к высадке морского десанта на участок побережья в Дагестане. Ранее оно разыграло учебный бой в обороне на полигоне Аданак, затем в колонне совершило марш св. 80 км и выдвинулось на полигон Турали. Десантно-штурмовым подразделениям поставлена задача – захватить участок побережья с десантных катеров при поддержке артиллерийских подразделений и самолётов. Десантно-штурмовые подразделения погрузили основные силы десанта на катера. Подразделения морской пехоты заняли район обороны на полигоне Турали. Вооружение включало БТР-82А, миномёты «Сани», гаубицы Д-30,

19:16. Подразделения беспилотной авиации ЦВО применяют на учениях опыт, полученный в Сирии, где действовало св. 70% их личного состава. Расчеты комплексов с БпЛА в ходе учений действу-

ют в одной связке со средствами управления, разведки и артиллерии, создав объединенный разведывательно-ударный огневой контур в интересах выполнения учебно-боевых задач. При этом задействованы БпЛА «Элерон», «Орлан-10», «Форпост» и др.

19:59 и 20:20. На полигоне Шыгыс на востоке Казахстана подразделение РСЗО «Град» 30-й ОМСбр уничтожило бронетехнику и живую силу «противника». Район учений охватывает 11 км по фронту и 23 км в глубину (25 тыс. га). Российские войска имели БТР-82А, пикапы УАЗ «Патриот» с ПТРК «Конкурс» и АГС-17, РСЗО «Град», 100-мм пушки «Рапира», БпЛА «Орлан-10».

20:58. Отряд ПДСС КФл обезвредил «диверсантов». Дежурное подразделение отряда на катерах типа «Грачонок» выдвинулось на перехват судна-нарушителя. Бойцы отряда подавили вооружённое сопротивление «террористов» и захватили их судно. Водолазы отряда обследовали акваторию, подводные части кораблей флотилии и причальных сооружений на предмет отсутствия мин. Был предотвращён прорыв «диверсантов» и попытки минирования кораблей флотилии. В учениях было задействовано св. 100 чел., катера типа «Грачонок» и «Раптор».

21:05. Ракетные корабли КФл выполнили упражнения по пора-

жению морских и береговых целей, используя КР «Калибр». РК «Дагестан» и МРК «Град Свяжск» поступила вводная, что обнаружено судно с «террористами» и КП «террористической организации» на побережье. Расчёты БЧ кораблей ввели в системы управления координаты целей и осуществили предстартовую подготовку ракет, а затем произвели электронные (учебные) пуски на дальность 350 и 500 км по морской и наземной цели.

20 сентября:

На полигоне Донгуз:

00:00. Пройдёт основной этап учений. В ходе его формирования ВС РФ и семи стран Центральной Азии отработают совместные действия по отражению наступления, нанесению огневого поражения силам «противника», переходу в наступление и завершению разгрома его главных сил. В практических действиях от ВС РФ примут участие мотострелковые и танковые соединения СВ, группировки ракетных войск и артиллерии, ПВО, оперативно-тактической, армейской, дальней и военно-транспортной авиации, парашютно-десантные и десантно-штурмовые соединения ВДВ, соединения СпН, инженерных и железнодорожных войск, РХБЗ, РЭБ, МТО, расчёты комплексов БпЛА «Груша», «Орлан-10» и «Форпост». От ВС других стран будут задействованы св. 2

тыс. чел. мотострелковых, танковых и артиллерийских подразделений СВ, ВДВ, СпН, а также 28 ЛА ВС КНР. В основу выполнения учебно-боевых задач будет положен опыт боевых действий в Сирии и апробированные в ходе боевой подготовки формы и способы действий соединений, частей и подразделений с учётом изменения тактики формирований ВС иностранных государств. Розыгрыш действий войск (сил) будет осуществлён по нескольким тактическим эпизодам. На начальном этапе в ходе ведения маневренной обороны с целью срыва наступления «противника», нанесения ему поражения и вовлечения в «огневой мешок» подразделения 15-й ОМСбр РФ совместно с подразделениями СВ Казахстана осуществят отход на подготовленный оборонительный рубеж. Отход подразделений обеспечат огнём прямой наводкой и во фланг наступающему «противнику» танковые подразделения 21-й ОМСбр, ПТ резерв 385-й Абр, сводный огнеметный б-н ТОС-1А во взаимодействии с подразделениями Пакистана. СВН «противника» будут уничтожаться средствами ПВО мотострелкового и танкового соединений (15-й ОМСбр и 90-й ТД) огнём ЗПРК «Тунгуска» и ПЗРК «Игла». Условия для выхода главных сил «противника» в «огневой мешок» подрывом огневого вала и

постановкой минного поля создадут сапёрные подразделения подвижного отряда заграждения. Самолёты Ту-22МЗ, Су-34, Су-35С и Су-25СМ ВКС РФ совместно с Н-6, J-11, JH-7А ВВС КНР нанесут групповые удары по выдвигающимся резервам и средствам ПВО «противника». Огневое поражение сил «противника» осуществит группировки артиллерийских подразделений РФ и КНР. В следующем эпизоде подразделения 15-й ОМСбр РФ во взаимодействии с подразделениями Казахстана и КНР при поддержке авиации нанесут огневое поражение «противнику» для создания условий для наступления. Подразделения ракетных войск двумя ракетами «Искандер-М» нанесут удары по КП, позициям артиллерии и 2-ым эшелонам «противника». В ходе нанесения авиацией ВКС РФ ударов будут применены РУК в составе КРУС «Стрелец», БпЛА «Орлан-10» и самолёты Ту-22МЗ и Су-24МР с комплексами СВП-24 «Гефест». Средства ПВО отразят удары крылатых ракет и ударных БпЛА «противника» с применением ЗРПК «Панцирь-С», ЗРПК «Тунгуска» и ПЗРК «Игла». На отд. направлении подразделения ВС Таджикистана и Узбекистана блокируют и уничтожат прорвавшиеся «бандгруппы» и НВФ. На следующем этапе войска (силы) приступят к применению оперативным и тактическим десан-

там, выходу танковых подразделений на рубежи ведения огня прямой наводкой для обеспечения ввода в бой контрударной группировки. Высадка штурмовых групп передовых отрядов тактического десанта 31-й ОДШбр ВДВ с целью захвата и удержания выгодного рубежа будет вестись с вертолётов Ми-24 посадочным способом и с Ми-8АМТШ с помощью канатов из зависания. Будет задействовано 12 Ми-24, 28 Ми-8АМТШ, св. 220 чел. Высадку главных сил десанта (2 десантно-штурмовых б-на, батареи гаубичного д-на миномётной и зенитной ракетной батареей, мобильного и ПТ резервов) обеспечат вертолёты Ми-8. На внешних подвесах вертолётов Ми-8АМТШ будут доставлены гаубицы Д-30 и платформы с грузами в 1 т. На вертолётах Ми-26 перебросят автомобили УАЗ со 120-мм миномётами, пикапы «Нива» (с 82-мм миномётами, гранатомётами АГС-17 и пулемётами «Корд»), мотовездеходы. Авиационную поддержку передового десанта осуществят вертолёты Ми-28Н, Ка-52 и Ми-8АМТШ. Также будет отработано дистанционное минирование местности с вертолётов. Для овладения выгодным рубежом и предотвращения обхода «противником» обороняющихся войск будет применён оперативный парашютный десант, выброшенный из самолётов Ил-76 (331-й ПДп 98-й ВДД). Для обеспечения

высадки главных сил десанта будет проведено низко-высотное совместное десантирование с вертолётов групп прикрытия от ВС РФ и Индии. Следующий эпизод будет посвящён созданию условий для дальнейшего развития наступления на обороняющегося «противника». Для проделывания проходов в минных заграждениях применяют роботы разминирования «Уран-6» и «Уран-9» (но последний – боевой робот!) и установки УР-77. Подразделения артиллерии с выходом общевойсковых подразделений на рубеж атаки осуществят огневую поддержку наступающих войск. Для прикрытия войск от выдвигающихся резервов «противника» и обеспечения скорости наступления главных сил будет применён тактический воздушный десант на вертолётах Ми-8 (парашютно-десантный б-н 31-й ОДШбр) под прикрытием вертолётов Ми-24, и отработаны действия по переброске десантно-штурмового б-на на новое направление. В завершение действий на полигоне Донгуз подразделения тылового и технического обеспечения осуществят подвоз боеприпасов, эвакуацию раненых и повреждённой техники с поля боя.

01:00. Расчёты ОТРК «Искандер-М» провели успешный боевой пуск крылатой ракеты по учебной цели (критически важный объект «противника»). Для оценки

поражения цели использовался БпЛА «Орлан-10».

02:00. Установки разминирования УР-77 подразделений инженерных войск проделают 18 проходов на дистанционно установленных минных полях «противника» для обеспечения действий контратакующих подразделений. УР-77 способна проделать в минном поле проход длиной 100 м и шириной 6 м.

03:18. В учениях задействованы 128 вертолетов ВКС РФ и ВВС Китая. Они переброшены на аэродромы Соль-Илецк и Оренбург-2. В т.ч. российские вертолеты Ми-8, Ми-8АМТШ, Ми-24, Ми-28Н, Ми-35М, Ка-52 и китайские Z-10, Ми-171.

04:00. Подразделения РХБЗ и сапёров ЦВО создали управляемые поля огневых фугасов для прикрытия флангов наступающей ударной группировки войск. Для исключения прорыва «противника» во фланг своих войск, подвижные отряды заграждения организовали управляемые минные поля. На танкоопасных направлениях были применены минные поля, сочетающие огневые фугасы и противотанковые мины, расставленные в шахматном порядке.

07:00. На полигоне Эдельвейс Кыргыстана подразделения РЭБ мотострелкового соединения ЦВО (55-й ОМСбр) вскрыли район расположения НВФ, которое намеревалось захватить населённые пункты Ак-Сай, Балыкцы, и Кашка-Суу

в районе учений. Подразделения ВС России и Кыргызстана совместными действиями перекрыли пути выдвижения «террористов» и эвакуировали население из района боевых действий. При этом участвовало св. 500 чел. ВС РФ и Киргизстана, до 50 ед. ВВТ, 20 ЛА.

08:00. На полигоне Донгуз группы спецназа ВДВ (45-й Обр СпН) выполняют задачу уточнения координат объектов ПВО, вскрытия системы охраны и обороны «противника», наведение и корректирование средств высокоточного поражения и авиации. Группы СпН ВДВ (св. 80 чел.) будут десантированы в тыл «противника» из самолётов Ил-76 с высоты 2 км на парашютах «Арбалет». Разведчики-десантники передадут на КП координаты целей, удаление которых от района выброски может составить 10-15 км.

09:30. Артиллерийские подразделения КФл уничтожили десант «противника» в Каспийском море, выполнив св. 50 огневых задач. Артиллерийские подразделения 177-го полка морской пехоты совершили марш, а затем провели боевую стрельбу по десантным средствам «противника» в море. В обороне участка побережья Дагестана приняли участие св. 200 чел., св. 50 ед. ВВТ, в т.ч. гаубицы Д-30 и миномёты «Сани».

10.56. На полигоне Донгуз президенты России и Киргизстана (В. Путин и С. Жээнбеков) наблюдали

за активной фазой СКШУ «Центр-2019». Вместе с ними на КНП находились министр обороны РФ С. Шойгу и его зам. Юнус-Бек Евкуров, начальник генштаба В. Герасимов, командующий войсками ЦВО А. Лапин и начальник главного управления боевой подготовки ВС РФ И. Бувальцев, а также руководители делегаций, в т.ч., министры обороны государств-членов ШОС. В ходе маневров на полигоне Донгуз формирования ВС России при поддержке контингентов из Китая, Пакистана, Киргизстана, Индии, Казахстана, Таджикистана и Узбекистана отрабатывали отражение наступления и нанесение огневого поражения «противнику». От России участвовали группировки ракетных войск и артиллерии, ПВО, ВВС, соединения СВ, ВДВ, СпН, инженерных и железнодорожных войск, РХБЗ, РЭБ, МТО, расчеты комплексов БпЛА. В основном этапе учений участвовали также св. 2 тыс. иностранных военнослужащих, в т.ч. мотострелки, танкисты, артиллеристы, подразделения ВДВ, 28 самолетов и вертолетов Китая. Согласно сценарию учений, сначала мотострелки сорвали наступление «противника» путем вовлечения его в «огневой мешок». В ходе следующего эпизода двумя ракетами «Искандер-М» были нанесены удары по передовым КП, позициям артиллерии и 2-ым эшелонам «про-

тивника». Средства ПВО отразили с помощью ЗРПК «Панцирь-С» и ПЗРК «Игла» удары крылатых ракет и ударных БпЛА. Параллельно прорвавшиеся «бандгруппы» были блокированы подразделениями ВС Таджикистана и Узбекистана. На следующем этапе был задействован оперативный и тактический десант, в задачи которого вошли захват и удержание рубежа, а затем началось наступление на обороняющегося «противника». В завершение эпизода учений подразделения тылового и технического обеспечения осуществили подвоз боеприпасов, эвакуацию раненых и поврежденной техники с поля боя. В основу выполнения задач на учениях положен опыт боевых действий в Сирии и апробированные в ходе боевой подготовки способы действий соединений с учетом изменения тактики действий подразделений ВС иностранных государств.

13:10. Бойцы 55-й ОМСбр (г) уничтожили караван с оружием НВФ на полигоне Айша Биби в Казахстане, используя миномёты «Сани». БпЛА «Орлан-10» обнаружил караван «противника». Для уничтожения «бандгруппы» привлекались разведчики на вертолётах СВ Казахстана, мотострелки на БА «Тигр», горные егеря на квадроциклах и миномётчики. Сначала был произведен залп миномётов, затем мотострелки ВС РФ и Казах-

стана уничтожили разрозненные силы НВФ. В «бою» участвовали 130 мотострелков и 35 ед. ВВТ 55-й бригады из ЦВО, а также подразделения (горно-егерское и СпН) пограничной службы Казахстана.

13:56. Св. 2 тыс. бойцов ВДВ и 200 ед. ВВТ одновременно десантировались в ходе основного этапа СКШУ на полигоне Донгуз. Они высадились в тыл «противника» и нанесли удар во фланг его ударной группировки, захватили полевой аэродром и блокировали важные объекты. В этом единовременном десантировании впервые в полном составе со штатным ВВТ участвовал парашютно-десантный полк (331-й) Ивановского воздушно-десантного соединения (98-й ВДД). Десантирование прошло с 71 самолёта Ил-76 на скорости 360 км/ч на 2 параллельные площадки.

14:02. Вертолёты Ми-8 впервые доставили батарею гаубиц Д-30 и боеприпасы на внешней подвеске в ходе основного этапа СКШУ на полигоне Донгуз. Они десантировались сразу на огневую позицию, что сократило время подготовки (гаубицы на внешней подвеске вертолёты США перебрасывали ещё во Вьетнамской войне св. 45 лет назад). Вертолёты Ми-8АМТШ перебросили на внешней подвеске автомобили УАЗ, а 4 Ми-8МТ дистанционно минировали местность. А 12 Ми-24 нанесли ракетный удар по «противнику».

14:11. Дальние бомбардировщики Ту-22М3 РФ и Н-6 КНР сбросили св. 150 250-кг бомб для поражения скопления автомобилей и бронетехники в ходе основного этапа СКШУ на полигоне Донгуз. Группы Ту-22М3 сопровождали истребители МиГ-31.

14:20. Св. 20 самолётов Су-34 сбросили до 300 ФАБ-250 на «противника» в ходе основного этапа учений на полигоне Донгуз. Самолёты применили комплекс обороны «Хибины», преодолели систему ПВО «противника» и нанесли удары по ЗРК, стратегически важным объектам и бронетехнике.

14.40. Расчёты ЗПРК «Тунгуска» ЦВО успешно применили сирийский опыт против наземного «противника» на основном этапе учений. Они обеспечивали ПВО районов пуска ОТРК «Искандер-М». Группы «противника» на автомобилях и мотоциклах с пулемётами прорвали охранение ОТРК. Огнём 30-мм пушек ЗПРК уничтожили «противника». Также расчёты ПЗРК «Игла-С» и ЗРПК «Сосна» отразили воздушную атаку «противника» (известен ЗРК «Сосна», ещё не принятый на вооружение, а не ЗРПК – либо тут опечатка, либо МО РФ нечаянно, или специально выказало новый ЗРПК).

16:00 Расчёт ОТРК «Искандер-М» провёл пуск по учебной цели на полигоне Донгуз в ходе основного этапа СКШУ и уничтожили «критически важный объект» крылатой ракетой.

Для оценки поражения цели использовался БПЛА «Орлан-10».

22:29. Сводное подразделение 55-й ОМСбр (г) 41-й ОА ЦВО и горные стрелки ВС Казахстана уничтожили базы НВФ на полигоне Айша Биби в Жамбылской обл. Казахстана. Сначала БПЛА «Орлан-10» обнаружил группу «террористов» в 120 чел. Под прикрытием огня вертолётов и миномётов сводный отряд разведки вступил в бой. Затем штурмовые группы на БА «Тигр» блокировали «боевиков» и уничтожили их. Совместное тактико-специальное учение ВС РФ и Казахстана состоялось 17-20.09 на полигонах Терис-Ашыбулак и Айша Биби в Казахстане. В нём участвовали сводное подразделение 55-й ОМСбр (г), подразделения (горно-егерское и СпН) пограничной службы Казахстана.

23 сентября:

16:01. Впервые в ЦВО на учениях «Центр-2019» был сформирован тяжёлый огнемётный б-н с ТОС-1А «Солнцепёк» (4 роты, 12 СПУ и 24 ТЗМ). Его создание втрое увеличило огневую мощь войск РХБЗ ЦВО. Б-н был придан танковой дивизии РФ (90-й ТД), действующей на направлении главного удара группировки. Сообщалось, что свою задачу б-н выполнил успешно [2].

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ВОЕННЫЙ ОКРУГ (Екатеринбург) [3-5]:

2-я ОБЩЕВОЙСКОВАЯ АРМИЯ (Самара):

30-я ОМСбр (лёгкая) (п. Рошинский Самарской обл.): 2 мотострел-

ковых б-на (на БТР-82А и на пикапах), 3 д-на (гаубичный, реактивный и противотанковый), роты обеспечения. В бригаде до 2 тыс. чел., 45 БТР-82А, 31 другая бронемашина, 38 ед. артиллерии (8 миномётов «Сани», 18 гаубиц Д-30 и 12 РСЗО «Град»), пушки «Рапира», миномёты «Поднос», св. 100 пикапов УАЗ «Патриот», св. 80 автомобилей Урал-320, ПТРК «Конкурс» и др.

15-я ОМСбр (миротворческая) (п. Рощинский Самарской обл.) включает 8 б-нов (3 мотострелковых, разведки, инженерно-саперный, управления, ремонтно-восстановительный, МО), 2 зенитных д-на (ракетный и ракетно-артиллерийский), 6 рот (снайперов, БПЛА, РХБЗ, РЭБ, комендантская, медицинская), В бригаде 2,16 тыс. чел. 139 БТР-82АМ, 42 82-мм миномёта (24 2Б9 «Василёк» и 18 «Поднос»), 12 БМ ЗРК «Оса» и 6 «Стрела-10», 6 ЗПРК «Тунгуска».

21-я гв. ОМСбр (тяжелая), (Тоцкое, Оренбургской обл.): 8 б-нов (2 мотострелковых, 2 танковых, разведки, инженерно-саперный, управления, МТО), 5 д-нов (2 гаубичных самоходных, реактивный, противотанковый, зенитный ракетно-артиллерийский), 7 рот (снайперов, БПЛА, РХБЗ, РЭБ, комендантская, медицинская, обеспечения учебного процесса), полигон, оркестр. В бригаде 4,3 тыс. чел, 91 Т-72Б3/БА, 127 БМП-2, 13 БТР-80, 14 МТ-ЛБ, 20 СПТРК «Штурм-С», 54 ед. артил-

лерии (36 СГ «Мста-С», 18 РСЗО «Град»), 12 БМ ЗРК «Тор-М1» и 6 «Стрела-10», 8 ЗПРК «Тунгуска».

92-я Рбр (Каменка, у Пензы), организация типовая, в бригаде 12 СПУ и 12 ТЗМОТРК «Искандер-М».

385-я Абр (п. Тоцкое-2 Оренбургской обл.), входящая в 2-ю гв. ОА ЦВО. Бригада включает 7 д-нов (3 СГ, СМ, реактивный, противотанковый, разведывательный артиллерийский), батарею управления, 2 роты обеспечения (материального и технического), 2 взвода (сапёрный и РХБЗ). В бригаде св. 1,38 тыс. чел., 64 ед. артиллерии (48 СГ «Мста-С», 8 СМ «Тюльпан», 8 РСЗО «Ураган»), 27 СПТРК «Штурм-С».

950-й Реап (п. Тоцкое-2 Оренбургской обл.): 3 реактивных д-на, батарея управления, 2 роты обеспечения (МО и технического), 2 взвода (инженерно-саперный и РХБЗ). В полку 24 РСЗО «Ураган».

297-я ЗРбр (п. Леонидовка Пензенской обл.): 4 зенитных ракетных д-на (по батарее управления и 3 зенитных ракетных батареи), подразделения обеспечения. В бригаде 24 СОУ 9А317 и 12 ПЗУ 9А316, 1 КП 9С510, 1 СПНР 9С36, 1 СОЦ 9С18М1-3 «Купол-М1» ЗРК 9К317 «Бук-М2».

39-й ИСп (Кизнер): 3 б-на (инженерно-саперный, понтонно-переправочный, инженерно-технический), 5 взводов (инженерной разведки, связи, обеспечения, ре-

монтный и комендантский), медпункт. В полку 540 чел., 4 БТР-80, понтонный парк ПП-91 и тяжёлый механизированный мост ТММ-3М2.

2-й Оп РХБЗ (Самара): 4 б-на (2 РХБЗ, огнеметный, аэрозольного противодействия), рота РХБ разведки, 3 взвода (связи, МО, технический), медпункт. В полку 3 ТОС-1А «Солнцепёк», 6 ТЗМ, РПО-А «Шмель», РПО ПДМ-А «Приз», машины радиационной и химической разведки РХМ-4-01 и РХМ-6, машины тепловой обработки ВВТ ТМС-65У, машины специальной обработки ВВТ АРС-14КМ, машины постановки дымовых завес ТДА-3.

91-я бригада управления (п. Кряж, Самара)

105-я Обр МТО (п. Роцинский Самарской обл.).

71-й узел связи (Калиновка).

2934-й станция спутниковой связи (п. Роцинский Самарской обл.).

332-й узел фелдъегерско-почтовой связи (Самара).

1388-й командный разведывательный центр (Самара).

41-я ОБЩЕВОЙСКОВАЯ АРМИЯ (Новосибирск):

90-я ТД (Чебаркуль Челябинской обл., возможно, что дивизия – окружного подчинения): по штату 6 полков (6-й, 80-й и 239-й танковые, 228-й мотострелковый, 400-й самоходно-артиллерийский, зенитный ракетный), 5 отд. б-нов (30-й

разведки, 351-й инженерно-сапёрный, 33-й связи, 1122-й МО и 26-й медицинский). В дивизии по штату 314 танков Т-72Б3, 213 БМП-2, 50 БТР-82А, 172 ед. артиллерии (42 миномёта «Сани», 72 СГ 2С3М «Акация» и 36 «Мста-С», 22 РСЗО «Град»), 16 ЗРК «Стрела-10» и 16 «Тор»), 16 ЗПРК «Тунгуска». В танковом полку 1,26 тыс. чел., 94 Т-72Б3, 56 ББМ (в т.ч. 37 БМП-2 и 6 БТР-82А), 14 БМ обеспечения, 26 ед. артиллерии (18 СГ «Акация» и 8 миномётов «Сани»), 4 ЗРК «Стрела-10» и 4 ЗПРК «Тунгуска».

35-я ОМСбр, (п. Алейск): организация типовая, в бригаде 40 Т-72БМ, 1 Т-72БК, 120 БМП-2, 15 МТ-ЛБ, 36 БТР-80, 72 ед. артиллерии (18 миномётов «Сани», 36 СГ «Мста-С», 18 РСЗО «Град»), 6 пушек «Рапира», 12 СПТРК «Штурм-С», ЗРК 9К37 «Бук-М1» (1 КП 9С470М1, 1 СОЦ 9С18М1 «Купол-М1», 6 СОУ 9А310М1, 3 ПЗУ 9А39), 6 БМ ЗРК «Стрела-10», 6 ЗПРК «Тунгуска».

55-я ОМСбр (горная) (Кызыл, респ. Тыва) имеет 1,5 тыс. чел., БТР-80, БА «Тигр-М СпН», автомобили «Урал-4320», миномёты «Сани», 18 САО «Нона-СВК», до 100 лошадей, БпЛА «Орлан-10» и «Элерон-3».

74-я ОМСбр (п. Юрга, Кемерово), организация типовая, в бригаде 40 Т-72Б3, 1 Т-72БК, 120 БМП-2, 15 МТ-ЛБ, 36 БТР-80, 72 ед. артиллерии (18 миномётов «Сани», 36 СГ

«Акация», 18 РСЗО «Град»), 6 пушек «Рапира», 12 СПТРК «Штурм-С», 12 БМ ЗРК «Оса» и 6 «Стрела-10», 6 ЗПРК «Тунгуска».

119-я Рбр (пгт. Еланский Свердловской обл), организация типовая, в бригаде 12 СПУ и 12 ТЗМ ОТРК «Искандер-М»

120-я Абр (Юрга и п. Чистые Ключи): 5 д-нов (гаубиц, 2 самоходных гаубиц, самоходных пушек, реактивный, противотанковый и разведывательный артиллерийский), батарею управления, 2 роты обеспечения (материального и технического), 2 взвода (сапёрный и РХБЗ). В бригаде 68 ед. артиллерии (18 гаубиц «Мста-Б», 36 СГ 2С19М2 «Мста-С», 12 СП «Малка», 8 РСЗО «Ураган»), 6 пушек «Рапира», 18 СПТРК «Хризантема-С», БпАК «Гранат», «Орлан-10»..

61-я ЗРбр на ЗРК 9К37 «Бук-М1» (Бийск): как 297-я ЗРбр.

35-я бригада управления (Коченево).

75-й узел связи (Калиновка).

10-й Оп РХБЗ (Топчиха): как 2-й Оп РХБЗ.

106-я Обр МТО (Югра).

отд. б-н МТКТ (Чебаркуль): тягачи КамаЗ-65225.

ФОРМИРОВАНИЯ ОКРУЖНОГО ПОДЧИНЕНИЯ:

201-я ВБ (Душанбе) имеет 3,7 тыс. чел., 30 танков Т-72, 154 БМ (34 БМП-2, 79 БТР-82А, 27 БТР-80, 14 МТ-ЛБ), 129 ед. артиллерии (42 миномёта «Сани», 27 СГ «Гвозди-

ка», и 36 «Акация», 12 РСЗО «Град» и 12 «Ураган»), 4 вертолёта (2 Ми-24 и 2 Ми-8), 4 МТУ (МТ-55А и 3 МТУ-20), БпЛА «Элерон», «Гранат», «Тахион», «Орлан-10», «Леер-3» и «Форпост».

3-я Обр СпН (Тольятти): 6 отрядов СпН. В бригаде: 25 БТР-80, 12 СТС "Тигр".

12-я Ибр (Уфа, п. Алкино-2 Башкортостан): 3 б-на (инженерно-саперный, дорожно-мостостроительный, инженерно-технический), 3 роты (разминирования, управления, МО, 2 взвод (ремонтный и учебных машин), медпункт. В бригаде 890 чел., 7 БТР-80, 1 ИРМ, 5 МТ-55А.

29-я Обр РХБЗ (Екатеринбург): 6 б-нов (2 РХБ защиты, огнёмётный, специальной обработки, РХБ разведки и аэрозольного противодействия), рота управления. В бригаде машины радиационной и химической разведки РХМ-4-01 и РХМ-6, машины тепловой обработки вооружения и военной техники ТМС-65У, машины постановки дымовых завес ТДА-3.

18-я Обр РЭБ (Нижеудинск Иркутской обл.)

59-я бр У ОП (Екатеринбург) [3-5]:

14-я АРМИЯ ВВС и ПВО (штаб – Екатеринбург):

21-я СМЕШАННАЯ АВИАДИВИЗИЯ (Челябинск, п. Шагол):

2-й смешанный авиаполк (Челябинск, аэродром Шагол): 2 эск. (24 Су-34).

764-й истребительный авиаполк (Пермь, аэродром Большое Савино): 2 эск. (24 МиГ-31БМ).

712-й истребительный авиаполк (Канск, Красноярский край, аэродром Дальний): 2 эск. (24 МиГ-31БМ).

390-й отд. транспортный смешанный авиаполк (Екатеринбург, аэродром Кольцово): 3 Ми-8МТ, 5 Ан-12, 4 Ан-140-100, 1 Ил-22М, 5 Ан-26, Ту-134, Ту-154, 4 L-410UVP-E20.

17-я бригада армейской авиации (АА) (Каменск-Уральский, Свердловская обл., аэродром Травяны): 2 эскадрильи (20 Ми-24П, 15 Ми-8МТВ-5, 2 Ми-8МН, 1 Ми-8МТВ-2, 5 Ми-8МТ, 4 Ми-8МД, 1 Ми-26).

Авиагруппа 17-й бригады АА. Отд. отряд спасения (Челябинская обл., аэродром Упрун): эскадрилья: 8 Ми-8МТВ-2, 9 Ми-8МТ, 4 Ми-8МБ, 2 Ми-8МТВ-1, 1 Ми-8МТВ, 4 Ми-26.

Авиагруппа 17-й бригады АА (Йошкар-Ола, респ. Марий Эл, аэродром Данилово): эскадрилья: Ми-8

авиационная комендатура (п. Ясный Оренбургской обл., аэродром Ясный)

авиационная комендатура (п. Свободный Свердловской обл., аэродром Свободный).

337-й полк АА: 3 эскадрильи (Новосибирск, аэродром Толмачёво): 24 Ми-24П, 24 Ми-8АМТШ, 6

Ми-8АМТШ-В, 1 Ми-8АМТ, 1 Ми-8МБ, 1 Ми-8МТВ-1, 5 Ми-8МТВ-2, 20 Ми-8МТ, 2 Ми-8МД.

999-я авиабаза (Кыргызстан., Кант, Чуйской обл., аэродром Кант): 8 Су-25СМ, 5 Су-25, 1 Су-25УБ, 2 Ми-8, 2 Ан-26, БпЛА “Орлан-10” и “Форпост”.

76-я ДИВИЗИЯ ПВО (Самара):

511-й зенитный ракетный полк (ЗРп) (Энгельс Саратовской обл.): 3 д-на (16 ПУ С-400, 6 ЗРПК «Панцирь-С1»).

185-й ЗРп (Екатеринбург, Березовский): 2 д-на (16 ПУ С-300ПС).

568-й ЗРп (Самара): 2 д-на (16 ПУ С-300ПС).

340-й радиотехнический полк (РТп) (пгт Мирный, Самарской обл.).

41-я ДИВИЗИЯ ПВО (Новосибирск):

590-й ЗРп (Новосибирск): 3 д-на (16 ПУ С-400, 6 ЗРПК «Панцирь-С1»).

24-я ЗРбр (респ. Хакассия, Абакан, п. Сапогов-3): 2 д-на (16 ПУ С-300ПС).

1534-й ЗРп (Ангарск, Иркутской обл.): 2 д-на (8 ПУ С-300ПМ).

388-й ЗРп (Ачинск Красноярского края): 2 д-на (21 ПУ С-300ПС).

341-й РТп (Обь Новосибирской обл.) [3, 5, 6].

12-я ВОЕННО-ТРАНСПОРТНАЯ АВИАДИВИЗИЯ (Тверь):

334-й военно-транспортный авиаполк (ВТАп) (п. Кресты, Псковская обл., аэродром Псков): 23 Ил-76МД.

566-й ВТАп (п. Сеща Брянской обл., аэродром Сеща): 6 Ан-124, 1 Ил-76МД, 1 Ан-26.

196-й ВТАп (Тверь, аэродром Мигалово): 17 Ил-76МД, 5 Ан-22, 1 Ан-26, 1 Ан-12БК.

144-й авиаполк самолетов ДРЛО (Иваново, аэродром Северный): 14 А-50, 3 А-50У, 1 Ми-8МТ, 1 Ил-22М-11.

463-й отд. б-н связи ВТА, (Московская обл., п. Чкаловский, аэродром Чкаловский).

18-я ВОЕННО-ТРАНСПОРТНАЯ АВИАДИВИЗИЯ (Оренбург):

117-й ВТАп (Оренбург, аэродром Оренбург-2): 6 Ил-76МД, 3 Ан-12ППС.

708-й ВТАп (Таганрог Ростовской обл., аэродром Центральный): 25 Ил-76МД, 1 Ан-12БК.

235-й ВТАп (Ульяновск): 10 Ил-76МД [3, 6]

КАСПИЙСКАЯ ФЛОТИЛИЯ (Каспийск, ЮВО):

106-я бригада надводных кораблей (Каспийск):

250-й д-н надводных кораблей (Каспийск):

2 ракетных корабля (РК): пр. 11661 «Татарстан» и пр. 11661К «Дагестан».

3 малых ракетных корабля (МРК) пр. 21631: «Великий Устюг», «Град Свяжск», «Углич»; 1 ракетный катер (РКА) пр. 12411Т «Ступинец»

242-й д-н десантных кораблей (Каспийск): 6 ДК: 1 пр. 21820 "Ата-

ман Платов", 1 пр. 1176 "Д-185", 4 ДК пр. 11770: "Д-131", "Д-156", "Д-56", "Д-172".

137-й отряд СпН по борьбе с ПДСС (Каспийск): 60 чел. ПДК пр. 21980.

73-я бригада охраны водного района (Астрахань, бухта Золотой Затон):

327-й д-н артиллерийских катеров (бухта Золотой Затон):

4 малых артиллерийских корабля (МАК): 3 пр. 21630 «Астрахань», «Волгодонск», «Махачкала», 1 пр. 12411 МАК-160.

5 артиллерийских катеров пр. 1204: АК-201, АК-209, АК-223, АК-326, АК-248

198-й д-н тральщиков (Астраханская обл., п. Николо-Комаровка):

2 БТЩ: 1 пр. 12650 «Магомед Гаджиев», 1 пр. 1265 «Герман Угрюмов»;

4 РТЩ: 2 пр. 10750: РТ-233, РТ-234, 2 пр. 697ТБ: РТ-59, РТ-181

293-й аварийно-спасательный отряд (Астрахань):

1 водолазное судно пр. 522 ВМ-88

4 рейдовых водолазных катера: 2 пр. 1415: РВК-512 и РВК-2072;

2 пр. 376: РВК-436 и РВК-667

1 пожарный корабль пр. 14613 ПЖК-638; 1 пожарный катер пр. 364 ПЖК-42

1 спасательный буксир пр. 22870 СБ-738

2 рейдовых катера пр. 23040: РВК-946 и РВК-933

1 пассажирский катер пр. СК620 ПСК-1520

Группа гидрографических судов (Астрахань):

4 малых гидрографических судна: 1 пр. 871 ГС 194; 1 пр. 870 ГС 202;

1 пр. 16611 ГС 559; 1 пр. 872 «Анатолий Гужвин»

1 большой гидрографический катер пр. 1896 БГК 632

1 малый гидрографический катер пр. 21960М МГК-423

2 рейдовых водолазных катера: 1 пр. 376 БГК 160; 1 пр. 1415 БГК 1627

1 пассажирский катер пр. 722У ПСК-687

43-й район гидрографической службы (Махачкала, Дагестан):

1 большой гидрографический катер пр. 1896 БГК 886

1 рейдовый буксир РБ 26

Центр МТО, (Трудфронт, Астраханская обл.):

1 малый десантный корабль пр. 106К БСС-705200

3 малых морских танкера пр. 1844: ВТН 57, ВТН 95 и МВТ 45.

1 водный транспорт пр. 21270 «Альбатрос»

9 морских буксиров: 1 пр. 745 МБ 58; 1 пр. А202 МБ 145; 2 пр: 1496: РБ 259

и РБ 10; 3 пр. 705Б: РБ-410, РБ 39 и РБ 63; 1 пр. 90600 РБ-937; 1 В820 РБ 33

1 судно нефте-мусоросборщик пр. 1515 МУС-896

1 большой гидрографический катер пр. 19920 БГК-2090 -

1 судно размагничивания пр. 10 СР 933

1 судно контроля физических полей пр. 1806 СФП 95

1 крановое судно ВТР-79

Группа судов обеспечения (Махачкала):

1 водолазное судно пр. 522 ВМ 65

2 пожарных катера пр. 364: ПЖК 86 и ПЖК 68

3 рейдовый буксира: 1 пр. 705Б РБ 396; 2 пр. 737 РБ 248 и РБ 25

1 судно нефте-мусоросборщик пр. 14630 МУС-172

Комплексная база МТО (Астрахань).

177-й отд. полк морской пехоты (Каспийск): 3 б-на (2 морской пехоты, десантно-штурмовой), гаубичный д-н, 2 батареи (РСЗО и противотанковая), подразделения обеспечения. В полку 100 БТР-82А, 30 МТ-ЛБ, 12 САО «Нона-С», 12 гаубиц Д-30, 6 РСЗО «Град», 6 ПТ пушек «Рапира», ПТРК «Метис» и «Фагот», БпЛА «Элерон-3» и «Орлан-10».

847-й отд. береговой ракетный д-н (Каспийск): 4 ПУ ПКРК «Бал» [3, 7].

98-я ВОЗДУШНО-ДЕСАНТНАЯ ДИВИЗИЯ (Иваново, дисл. в ЗВО):

217-й парашютно-десантный полк (ПДп) (Иваново): 3 парашютно-десантных б-на, самоходно-артиллерийский д-н, 2 батареи (про-

тивотанковая и зенитная), 7 рот (разведки, инженерно-сапёрная, связи, десантного обеспечения, МО, ремонтная и медицинская), 3 взвода (РХБЗ, управления начальника артиллерии, комендантский). В полку 1,66 тыс. чел., 111 БМД-2, 24 БТР-Д, 18 САО «Нона-С», 6 СПТРК «Робот», 8 ЗУ «Скрежет».

331-й ПДп, (Кострома): 3 парашютно-десантных б-на, самоходно-артиллерийский д-н, 3 батареи (СПТРК, СПТП и зенитная), 7 рот (разведки, инженерно-сапёрная, связи, десантного обеспечения, МО, ремонтная и медицинская), 3 взвода (РХБЗ, управления начальника артиллерии, комендантский). В полку 1,65 тыс. чел., 109 БМД-2, 26 БТР-Д, 18 САО «Нона-С», 3 СПТРК «Робот», 6 СПТП «Спрут-СД», 8 ЗУ «Скрежет».

1065-й артполк, (Кострома): 2 д-на (самоходно-артиллерийский и гаубичный), 2 батареи (противотанковая, управления и артиллерийской разведки), 2 роты обеспечения (десантного и материального), 2 взвода (противотанковый СПТП и ремонтный), медпункт. В полку 550 чел., 30 ед. артиллерии (12 гаубиц Д-30, 18 САО «Нона-С»), 3 БТР-Д, 3 СПТП «Спрут-СД», 4 СПТРК «Робот», 10 МУО «Реостат», 1 БМД-1КШ.

5-й отд. зенитный ракетный полк (Иваново): 158 чел., в полку 12 БМ ЗРК «Стрела-10», 13 ЗУ «Скрежет», 15 БТР-Д, 1 БМД-1КШ.

215-я отд. разведывательный б-н (Иваново).

661-й отд. инженерно-саперный б-н (Иваново): 127 чел., в б-не 11 БТР-Д, 1 БМД-1КШ.

674-й отд. б-н связи (Иваново), в б-не 2 БТР-Д, 6 БМД-1КШ, 4 БМД-1Р, 3 машины спутниковой связи «Кристалл».

1683-й отд. б-н МО (Иваново).

Рота РЭБ: 2 РБ-531Б «Инфауна», комплекс МКТК РЭИПП «Тигр-М» («Леер-2»), МКРПП РП-377Л и РП-377ЛА «Лорандит».

Рота БЛА.

969-я отд. рота десантного обеспечения (Иваново).

36-й отд. медицинский отряд (аэромобильный) (Харинка).

728-я станция фельдъегерско-почтовой связи (Иваново).

31-я отд. десантно-штурмовая бригада, (Ульяновск, дисл. в ЦВО): 4 б-на (2 десантно-штурмовых, парашютно-десантный и разведки), 2 д-на (гаубичный и самоходно-артиллерийский), 2 батареи (противотанковая и зенитно-ракетная), 9 рот (снайперов, связи, РЭБ, инженерная, РХБЗ, десантного обеспечения, МО, ремонтная и медицинская), 2 взвода (управления начальника артиллерии и комендантский). В бригаде 2,45 тыс. чел., 144 БМ (62 БМД-4М и 33 БМД-2, 10 БТР-80 и 39 БТР-МДМ), 36 ед. артиллерии (18 гаубиц Д-30 и 18 САО «Нона-С»), 6 СПТРК «Робот», 6 ЗУ «Скрежет» с ПЗРК «Верба».

45-я отд. бригада СпН (Кубинка, Москва): 2 б-на СпН, 3 отряда (СпН, БпЛА, психологических операций), 4 роты (РЭР, связи, учебная разведки, МО). В бригаде 6 БТР-82А, 20 пикапов УАЗ, комплекс МКТК РЭИ ПП «Тигр-М» («Леер-2»), МКРПП РП-377Л и РП-377ЛА «Лорандит» [3, 8].

ЛИТЕРАТУРА

1. Минобороны раскрыло сценарий учений «Центр-2019» // <https://tass.ru/armiya-i-opk/6877379>
2. Министерство обороны Российской Федерации. Новости в стране // https://function.mil.ru/news_page/country.htm
3. THE MILITARY BALANCE 2018 / IISS, 2018

4. Центральный военный округ (ЦВО) // <http://www.milkavkaz.com/index.php/voorujonnie-cili-racii/vo-cv/tc-vo>

5. Храмчихин А. Чем сильны войска Центрального ВО // http://nvo.ng.ru/forces/2019-09-06/11_1060_army.html

6. Воздушно-космические силы (ВКС РФ) // <http://www.milkavkaz.com/index.php/voorujonnie-cili-racii/vkc>

7. Каспийская флотилия РФ // <http://www.milkavkaz.com/index.php/voorujonnie-cili-racii/vmf/kacpiiskaia-flotilia>

8. Воздушно-десантные войска / ВДВ РФ // <http://www.milkavkaz.com/index.php/voorujonnie-cili-racii/vdv>